

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 334

הוציאה לאור ע"י בנים הנה"ג
ד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לענין הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת סנהדרין דף יט – דף כה

בס"ד, יז אדר התש"ע.

דף יט ע"א

(א) גמ', ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. הקשה התוס' הרא"ש, הא אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, דוקא אי הוו עשה ולא תעשה השווים בכל, אבל שאין שווה בכל, דחי, וכדמוכח בנזיר (נח.). בגוונא דאתי עשה דמצורע ודחי עשה ולא תעשה דכהנים. ותיריך, דהתם איירינן לענין עשה ולא תעשה דגילוח זקן שאינו שוה בנשים כבאנשים, שנדחה מפני עשה דמצורע השוה בכל, אבל גבי אלמנה לכהן גדול דאף האשה עושה עבירה כמו הכהן, כדכתיב "לא יקחו", וקרינן לא יקחו, לא דחי ליה עשה דיבום, אף שאינו שוה בכל אלא בכהנים. ובשם יש מתרצים כתב, דעשה דמצורע שאני, דחמור מפני שלום בית.

(ב) גמ', גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. הקשה היד רמה, ומי איכא מידי דמדאורייתא מצוה לייבם, ואתו רבנן וגזרי ומבטלי מצות ייבום. ותיריך, דגזרי משום דאפשר בחליצה.

(ג) גמ', שם. כתב התוס' הרא"ש, דלאו דוקא נקט ביאה שניה, דאפילו בגמר ביאה ראשונה איכא איסורא, כיון דיבמה נקנית בהעראה. אמנם בחידושי הר"ן ביאר, דאף דיבמה נקנית בתחילת ביאה, מכל מקום, אף בסוף ביאה מצוה קעביד, דבעינן להקים זרע לאחיו, ואין בתחילת ביאה כדי הקמת זרע. וכתב דאין דאין להקשות דלפי זה בבתולה יהא מותר ביאה שניה, דהא אין בביאה ראשונה כדי הקמת זרע, שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה. דאפשר על ידי מעיכה כתמר, וכדאיתא ביבמות (לד:). ובמאירי כתב, דלאו דוקא ביאה ראשונה, אלא מביאה ראשונה שראויה להתעבר בה.

(ד) גמ', שם. הקשה התוס' הרא"ש, דכיון שנשאה בהיתר תישתרי אפילו ביאה שניה, וכדמצינו גבי נשא אלמנה ואחר כך נתמנה להיות כהן גדול, דשרי לקיימה. ותיריך, דדוקא התם דנשאה בהיתר בלא שום דחיית איסור, אבל הכא ביאה ראשונה לא שריא אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ולכך ביאה דמצוה דחי, וביאה דלאו מצוה לא דחי. (ועיין באות הבאה).

(ה) גמ', שם. הקשה בחידושי הר"ן, מאי שנא הכא מהא דאיתא ביבמות (לט.), גבי איסור אשת אח, דאף דקיים עשה דיבום מותר לו לקיימה. ותיריך, דדוקא התם דדרשינן "ולקחה לו לאשתו" דכיון שלקחה הרי היא כאשתו, אבל לענין איסור לכהן גדול, אין לנו להתיר בה אלא מה שהוא מצווה בה, דהיינו ביאה ראשונה ממש. (ועיין באות הקודמת).

(ו) תוס' ד"ה היינו סגן, וליכא למימר דהיינו משוח שעבר. עוד כתב הערוך לנר, דאף דבמתניתין לא קתני נמי "משוח שעבר" כדקתני בברייתא. היינו דמשוח שעבר אינו בכל עת רק אם אירע פטול בכהן גדול, מה שאין כן סגן,

דהוא בכל עת. אבל בברייתא קתני ההנהגה בגוונא דיש גם משוח שעבר, דאיהו נמי מימין הכהן גדול, והיינו דוקא אם ממונה דמתניתין היינו סגן, אבל אם הוא משוח שעבר, ודאי דהוי ליה למיתני נמי סגן דהווי בכל גוונא, והלכך שפיר מוכיחה הגמ' דסגן היינו ממונה. והא דלא קתני נמי במתניתין ראש בית אב, משום דלא דייק במתניתין סדר הליכתו, אלא שהכהן גדול באמצע בין סגן והעם, אבל אי גם משוח שעבר הוי בהדידהו ודאי דהוי ליה למיתני.

(ז) גמ', הממונה עובר מימינו וכל העם משמאלו. ביאר היד רמה, או דהולכים כולם בשורה אחת, או דעוברין בזה אחר זה, ומכל מקום, מצד שמאלו של כהן גדול היו עוברין, כדי שיהיו העם משמאל והממונה מימין, וכהן גדול באמצע כדי לחלוק לו כבוד.

(ח) גמ', אבל משיח שעבר לא אתי לגביה וכו' חלשה דעתיה דסבר קא חדי בי. ואף דבספר חסידים (תקלו) כתב, דאחד שהיה שונא לחבירו, ומת חבירו, ייצא ללוותו, כיון דהמת מתכבד בכך שבעבור שנאה לא נמנע אדם לצאת. כתב המרגליות הים, דיתכן דדווקא בגוונא דידן דאיירינן לענין כהן שעבר, חיישינן לה, וכדאיתא ביומא (יב:), דחיישינן לאיבה, שהכהן גדול רואה בו צרה מחיים, וסבור שמצפה למיתתו וישמש הוא, דסבר דכיון דכבר שימש בכהונה. שמא מן שמיא כבר אוקמוהו במקומו, וחלשה דעתיה וסבר "חדי בי". אבל לגבי סגן לא חיישינן לאיבה, כיון דהכהן גדול סבור שיאריך ימים יותר מסגנו, ולא חלשה דעתיה. והכי נמי לענין שונא ליכא למיחש ל"חדי בי", דליכא להאי טעמא.

(ט) רש"י ד"ה משום יחוד, ותנן לא יתייחד אדם עם ב' נשים וכו'. הקשה הערוך לנר, דחשש יחוד שייך נמי באשה אחת, דצריכה להשמיע קולה שלא תבא לידי יחוד.

(י) גמ', אבל מלכי בית דוד הן ודנין אותו. הקשה התוס' הרא"ש, כיון דטעמא דמלכי ישראל לא, היה משום מעשה דינאי, ואם כן מה לשנות דשאני מלכי בית דוד הא בשנותיו לא היתה מלכות בית דוד. וכן הקשה הכסף משנה (פ"ג ממלכים ה"ז). ותיריך, דאמר דינא בגוונא דאם היה בבית שני מלך מזרע דוד [ועיין באות הבאה]. ועוד יש לומר, דקאי אנשיאים וראשי גליות שהם מזרע דוד. [ועיין לעיל (ה)]. אקרא ד"לא יסור שבט מיהודה"]

(יא) גמ', משום מעשה שהיה. הקשה התוס' הרא"ש בשם רבינו מאיר, היאך מפליג רב יוסף בין מלכי בית דוד למלכי ישראל, משום דכתיב "דינו לבקר משפט", הא בדאורייתא היו מלכי ישראל דנין, דאכתי לא נעשה אותו מעשה דינאי המלך. ועוד, דמינאי המלך ואילך, ליכא למימר דמלכי בית דוד

שאתם עושין עצמכם כאילו בעלי מחשבות אחרים אתם, (כיון שדרך בעל מחשבה אחרת לשום פניו בקרקע), יבא בעל מחשבות, דהיינו הקדוש ברוך הוא, היודע מחשבות לב האדם, ויעיד שאין לכם מחשבה אחרת, דאינכם עושין כן אלא מפני היראה, ויפרע וכו'.

(יז) גמ', באותה שעה אמרו וכו' לא מעיד וכו'. כתב התורת חיים, דלכאורה משמע ד"לא מעיד" נמי אמרו באותה שעה, וקודם לכן היה מעיד. והקשה, איך היה מעיד קודם, דאפילו אם היה רוצה למחול על כבודו ולהעיד, אינו רשאי, דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. לכך כתב, דמעיקרא נמי לא היה מעיד, ואידי דנקט לא מעידין נקט נמי לא מעיד. והערוך לנר כתב, דודאי בדבר מצוה היה לו למלך להעיד, דהיכא דנוגע לכבוד ה' אין כבוד המלך חשיב כלום, אלא כיון שהוצרכו לגזור משום מעשה שהיה שלא לדון את המלך, הוצרכו נמי לגזור דאין מעיד, דהא אם הוזהר לא נוכל לקיים בו דין הומה, כיון דאין דנין אותו, ואם כן הוי עדות שאי אתה יכול להזימה.

(יח) גמ', מצוה שאני. ביאר בחידושי הר"ן, דאפילו הכי פליגי רבנן, מפני שיש בזיון יותר מדאי בחליצה משום "וירקה בפניו", ולענין ייבום נמי אין כבודו של מלך להשתמש בכלי שנשתמשו בו אחרים.

(יט) רש"י ד"ה ולא חולצין לאשתו, מפני שאסורה לינשא. ביאר הרש"ש, דכוונת רש"י, דקרא לא מיירי אלא באותן שמותרות להנשא, משום דכתיב "לא תהיה אשת המת החרוצה", דמשמע דאם לא היתה זקוקה לייבום היתה מותרת לחוץ. ועוד כתב, דכוונתו, מטעם דכל העולה לייבום עולה לחליצה.

(כ) גמ', אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה. הקשה התוס' הרא"ש, הא שאול לא מלך אלא שתי שנים, ואחר שהרג דוד את גלית קידש את מירב, ואחר כך נתנה שאול לעדריאל וילדה לו חמשה בנים, ואחר שקידש דוד את מיכל הלך לאכיש מלך גת וישב עמו ד' חדשים בימי שאול. ותירץ, דילדה תאומים, ולשבעה חדשים.

(כא) גמ', אמר ליה מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דמוכח בכל הסוגיא דהמקדש במלוה אינה מקודשת, ואמאי סבירא ליה לר' יוסי דהוה קידושין גמורים. ותירץ, דסבירא ליה, דהיתה מקודשת בהנאת מחילת מלוה, וכדאיתא בקידושין (ו:), דאפילו בארווח לה זימנא מקודשת. וכתב החזון איש (אבן העזר קידושין סימן קמח דף ח.), דלפי זה קשה מה היתה דעתו של שאול, הא ודאי לא היה שאול עושה שלא כדין. ובריי"ף (בעין יעקב) כתב, דר' יוסי סבר, דדוד קידש למירב קידושין אחרים גמורים, ור' יהושע בן קרחה סבר דלא הוה קידושין אחרים.

(כב) גמ', שאול סבר מלוה פרוטה דעתיה אמלוה. הקשה התורת חיים, הא ודאי דדעתיה דדוד היתה אפרוטה, דהא שאול כבר אמר ליה דמלוה אית לך גבאי, והמקדש במלוה אינה מקודשת. ותירץ, דכיון דקיימא לן דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, וכיון דקים להו לרבנן דמלוה ופרוטה דעתיה אמלוה, ואינה מקודשת, ולכך אפילו אי דעתיה אפרוטה, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין קידושו קידושין, דאפקועי רבנן לקידושין מיניה. [וצריך עיון]

(כג) גמ', ודוד סבר דחזו לכלבי ושונרי. כתב המאירי, דחזוין מהכא, שהאשה מתקדשת בפרוטה, אפילו אם לא היה ראוי לאדם כלל, דהואיל וראוי לכלביו בכדי שוה פרוטה, הוי פרוטה.

(כד) רש"י ד"ה מלוה אית לך גבאי, עושר גדול. משמע מדבריו דהא דחשיב ליה מלוה משום עושר גדול המוזכר בקרא. אמנם היד רמה ביאר, דהא

דנין, דהא ההוא קרא הוה קודם מעשה דינאי. ותירץ, דכיון דצותה התורה להם בהדיא לדון, לא היו חכמים גוזרים עליהם שלא לדון. וכדאיתא בבבא מציעא (ע:): דמדרבנן גזרו שלא להלוות לנכרי ברבית יותר מכדי חייו, ופריך והכתיב "לנכרי תשיך", ומאי פריך והא לא אסרינן אלא מדרבנן, ועל כרחך דהיינו משום דהיכא דנצטוו להשיך לא היה לחכמים לגזור. וכן תירץ הכסף משנה (פ"ג ממלכים ה"ז). ועיין בשו"ת הגרע"א (קמא עד) דכתב דאין להוכיח מהכא כדברי הט"ז (קיו, א) דלא היה כח לחז"ל לאסור דבר המפורש בקרא להתיר, דיש לומר דהיינו דוקא במקום שעשאו הכתוב למצוה. ועיין גליון מהרש"א (יור"ד סימן קיו) שהביא סמוכין לדברי הט"ז. ועיין בשער המלך (פ"ה מיסוה"ת ה"ח).

(יב) גמ', יבא בעל השור וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאפשר דלא שיחררו, משום שהיה חביב העבד בעיניו והיה קשה בעיניו להמיתו, ובתחילה שדריה לקמייהו, כיון שסמך שלא ידונו אותו מאימת המלך, כיון שהוא עבדו.

(יג) רש"י ד"ה ויעידו בך, שעבדך הרג את הנפש דעבדו כחמורו. כתב הקובץ שיעורים (בבא בתרא אות ק), דמשמע מדברי רש"י דקרא ד"והועד בבעליו" מיירי בדיני ממונות. אמנם בתוס' ד"ה ינאי, משמע, דהכא הוי דיני נפשות. ובמנחת חינוך (מצוה רלד, א) אכן תמה אדבריהם, דאף דלגבי העבד היה דיני נפשות, מכל מקום מה שהיה ינאי המלך צריך לבוא לפני הבית דין זה היה מפני שהעבד הוא ממונו, וכפירוש רש"י, אם כן לגבי דידיה היה דיני ממונות. וכתב, דאפשר לומר כיון שיש בו צד דיני נפשות חמור על כל פנים לענין זה. ועיין במנחת חינוך (מצוה כו, ב). ובאות טו.

(יד) תוס' ד"ה אבל מלכי, ואם תאמר וכו' אין מושיבין מלך בסנהדרין משום דכתיב לא תענה על ריב. כתב התורת חיים, דלא קשיא מידי, דדוקא בסנהדרין אין מושיבין אותו, ומשום "לא תענה על ריב", אבל כשהוא רוצה לדון יחידי, דלא שייך האי טעמא, יכול לדון.

(טו) תוס' ד"ה ינאי (הב'), בתוה"ד, וי"ל דדיני נפשות שאני. כתב בשו"ת הרמ"א (סימן יב), דיש להוכיח מ מהא דינאי שלא גבו שלא בפניו, דבדיני נפשות בעי קבלת עדות בפניו אפילו בדיעבד. וכתב בשו"ת הגרע"א (מהדורה קמא סימן קד ד"ה ובימי חרפי), דאף דלגבי ינאי הוי דיני ממונות, במפסיד עבדו חשיב דיני נפשות, כיון דהורגין העבד, כדכתבו תוס', דאין כוונתם דהוי דיני נפשות לגבי ינאי, דמה דיני נפשות יש לינאי. וכתב, דבלאו הכי ביאור דברי תוס', דאי אפשר להושיב שניהם, דהא שכנגדו היה צריך לעמוד בשביל העבד דהוי לגביה דיני נפשות, כיון שרצה להרוג את העבד מדין גואל הדם, וכיון שכנגדו עמד אף ינאי הוצרך לעמוד, דאי אפשר להושיב שניהם, אם כן אין הכרח מתוס' דהוי לגבי ינאי דיני נפשות. ובחידושי רבי ראובן (בבא קמא סימן יח), הביא מהרשב"א בבא קמא (קיב:): דלא ילפינן מוהועד בבעליו דבעינן בפני בעל דין אלא בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות אין צריך אלא מדרבנן. ומוכח דהא דצריך בעל השור לעמוד על שורו אינו מטעם שמעידין להוציא ממנו ממון, אלא משום שבעל השור הוא הבעל דין גם בדיני נפשות שבמיתת השור, והכי נמי לענין עבד סברי תוס' דהוא הבעלים גם בדיני נפשות שלו ולכך חשיב דיני נפשות.

מקום שנהגו הווי, מפני כבודו של דוד היה לנשים לצאת אחר מטת אבנר, ודוד לפני המטה. **וביד רמה** ביאר, דכיון דאשכחן ראייה מקרא דנשים לפני המטה היו יוצאות, אין לנו לילך אחר מנהג אחר.

(ו) **רש"י ד"ה למחות בשאול**, בהריגת נוב עיר הכהנים. הקשה **התוס' הרא"ש**, הא מקרא מוכח דמיחה, דכתיב "ויאמר המלך לעבדיו סובו והמיתו את כהני ה'", וכתיב "ולא אבו עבדי שאול לשלוח ידם". לכך ביאר, על פי מה דאיתא **בירושלמי** (תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פ"ב מ"ד), דהיה לו למחות ברדיפתו של דוד. וכן הוכיח **מלקמן** (מט.). דקאמר בור וסירה גרמו לו. **והמהרש"א** (חידושי אגדות), דמייירי דלא מיחה בבור וסירה, וכדאמרין **לקמן** (מט.), שהיה לו למחות בשאול ולומר לו כמה צדיק הוא שלא הרגך ולא מיחה.

(ז) **רש"י ד"ה דרגש ערסא**, למזל הבית מונחת משום ניהוש. הקשה **בחידושי הר"ן**, דחס ושלום לא תהא כזאת בישראל, דודאי אסור לעשות כן מפני "דרכי האמורי", ויותר חמור ממנו. לכך כתב, דיש לפרש דאותה המיטה היו עושין לסימן של עושר, לומר שיש להם בגדים יותר מכדי צורכין, עד כדי כך שעושין מיטה שלא לצורך, ובדרך השאלה קורין העולם לאותה המיטה, מיטה של מזל טוב. והקשה **הערוך לנר**, דלכאורה לא שייך לבאר כן לענין מלך, דאין דרכו להראות עשירות במיטה מוצעת. **ובתוס' הרא"ש** ביאר, דהוה כי הא דאמרין שר דעניות נביל שמייה, וכשהבית נקי ויש בה מיטה מוצעת אין שר עניות שוכן בבית, אלא שר דעיתירותא דנקיד שמייה, והוא שוכן במקום נקי וצח.

(ח) **גמ', מירי דהוה אמיתה המיוחדת לבלים**. הקשה **היר רמה**, דאי הכי, מאי שנא מיטה המיוחדת לבלים דלא בעי זקיפה, ומאי שנא דרגש דבעי זקיפה. ותירץ, דהכלים שעל המיטה, הם מעידין עליה דלאו לשכיבה קיימא ואינו צריך לזקפה, מה שאין כן דרגש שאין עליו כלום, ואף שאינו עומד לשכיבה ואין צריך לכפותו, מכל מקום, צריך לזקפו מפני מראית העין. וכן כתב **התוס' הרא"ש**.

(ט) **רש"י ד"ה ערסא דצלא**, וחס הוא עליו לכפותו שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע שלא היו ראשי כרעיו גבוהין מסירונו למעלה. **וביר רמה** כתב הוסיף לחלק, דכיון דמייירי במיטה של חבלים שמסורגת שתי וערב, **ובדלקמן** (עמוד ב' ועיין באות י'), וטריחא ליה מילתא להתיר את כל החבלים, הילכך צריך לכפותה. מה שאין כן בדרגש, כיון דהוא של עור ולית ביה סירוג אלא בלולאות התלויות בקצה העור אין צריך לכפותו ובהתרת קרביטיו סגי.

דף כ ע"ב

(י) **גמ', סירוגו מתוכו**. הקשה **התורת חיים**, דמאי נפקא מינה וכי תיקון מיטות אתי לאשמועינן. ועוד הקשה, דמשמע דאין הבדל בין דרגש למיטה אלא דזה סירוגו מתוכו וזה סירוגו מעל גבה, אבל שניהן עשוין מעור, ואם כן, לפי מה שפירש **רש"י לעיל** (עמוד א') **בד"ה ערסא דצלא**, דדרגש אין צריך לכפותו כדי שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע, מיטה נמי לא ליבעי כפיה מהאי טעמא. לכך כתב, דקילקול העור לאו מילתא, וטעמא דרבנן דדרגש אין צריך לכפותו, משום דלאו מיטה חשובה, אלא מיטת עראי, לפי שאין מסרגין אותה בחוץ כדרך שמסרגין שאר מיטות, ואתי לאשמועינן, דדרגש לא בעי כפיה, כיון דהוי מיטת עראי ולא חשיבא מיטה, אבל מיטה, כיון

דכתיב "ואת בתו יתן לו", היינו דיתן לו בתו בשכר הריגת גלית, חוץ מן העושר שיעשרנו, שנמצא שקידשה בשכירות הריגת גלית, וכיון דקיימא לן **בבבא קמא** (צט.), דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, הוה מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת. **והחזון איש** (אבן העזר קידושין סימן קמח) כתב, דאין לבאר כן בגוונא דילן, משום דלא נטל שכר **טורח** אלא שכר **הריגה**. ועוד כתב, דלא יתכן לקדש בשכר הריגת גלית, כגוונא דמקדש בהנאה שהצילה בכלב רץ אחריה, כיון דהכא הכלב רץ גם אחר המקדש, והוי מלחמת מצוה שחייב כל אחד בחנם, ואין מי שיתחייב בשכרו.

(כ) **גמ', מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה וכו'**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דלאו דוקא קאמר, דהא לא שייך עבירה, כיון שפלטו אל, אלא הכי קאמר, דהוי קידושי עבירה אילו נשאה על ידי קידושין הללו.

(כו) **גמ', תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז וכו'**. וכתב **רש"י בד"ה כראשי לפתות**, אבל יוסף אשת איש היתה ואינה עמו במיטה. הקשה **העיון יעקב** (בעין יעקב), דהא אמרינן **בקידושין** (כט.), דגדול המצווה ועושה לפי שיצרו תוקפו יותר, ואם כן, ביוסף היה יצרו תוקפו יותר לפי שהיתה אשת איש, ומה שאין כן בפנויה.

דף כ ע"א

(א) **גמ', מאי דכתיב רבות בנות עשו חייל**. ביאר **הרי"ף** (עין יעקב), דאין לפרש דמייירי בשבח אשת חייל, דאם כן, אמאי נקט בנות ולא נשים. ועוד, מאי רבות. ועוד, דהוי ליה למינקט עלו במעלות ואת עלית וכו', או עשו חייל ואת עשית על כולנה. אלא על כרחך לדרשה קאתי, שהצדיקים נקראים בנות ירושלים על שם שבונים את העולם, כיון שעשו חייל לכבוש את יצרים בכח גדול, ואת דנתעלית במעלה גדולה שעשית כן שנים רבות, עלית על כולנה, ואף על פי שהגדיל יוסף לעשות שיהיה שקר החן, שהיה לו ולא נכשל. וכן בבעז הגדיל לעשות שיהיה הבל היופי של רות להיכשל עמה, מכל מקום, יש לו יותר לשבח לפלטי בן ליש שעמד ביראת ה' כל אותם השנים, והיא תתהלל.

(ב) **גמ', שקר החן זה דורו של משה**. ביאר **הרי"ף** (עין יעקב) דרך דרש, דהא דדרש להלל דורו של חזקיהו על דורו של משה, משום שביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, (**בדלקמן** צד.) אלא שלא אמר שירה על מפלתו של סנחריב, והיה הדבר קשה למה לא עשה למשה משיח, כיון שאמר שירה על הים.

(ג) **מתני', ר' יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא**. כתב **בחידושי הר"ן**, דהא דהתיר לו היינו דוקא **לאחר המטה**, מפני שאינו מתעסק כל כך באבל המת, כיון שכבר עבר מלפניו, אבל אם נהגו האנשים לצאת לפני המיטה, לא היה מתיר לו ר' יהודה. עוד כתב, דהוא הדין לפני המיטה, אלא דר' יהודה לטעמיה דלעולם נשים לפני המיטה יוצאות, ולכך המלך יוצא אחר המיטה [ועיין בגמ'].
(ד) **מתני', אחר מטתו של אבנר**. ביאר **המאירי**, שהיה חכם והכל כקרוביו.

(ה) **גמ', רבי יהודה אומר לעולם נשים יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר**. הקשה **החמרא וחיי**, אימא דדוקא בימי דוד נהגו לצאת לפני המיטה, וכדסבירא ליה לתנא קמא, שהדבר תלוי במנהג מקומות. ותירץ, דר' יהודה הכי קאמר, דבשלמא אי דינא הכי דלעולם נשים יוצאות לפני המטה, לכך דוד הלך אחר המטה, אבל אי הדבר תלוי במנהג, וגבי דוד

דף כא ע"א

(א) מתני', לא ירבה לו נשים אלא שמונה עשרה. ביאר העיון יעקב (עין יעקב), דמספר י"ח מכוון כדי שלא יהא זיווגו שלמטה יותר מזיווגו שמזווגים ומיחדים כנסת ישראל לאביהם שבשמים י"ח פעמים, על ידי י"ח ברכות שמתפללין בכל יום.

(ב) מתני', ר' יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד וכו'. כתב התוס' הרא"ש, דנראה, דר' יהודה ור' שמעון אליבא דתנא קמא פליגי, מר מפרש לדבריו הכי ומר מפרש הכי. וכתב היד רמה, דאין להוכיח כדבריו, דאי לאיפלוגי עליה קאתי, הוה לן לפרושי נמי טעמיה דתנא קמא היכי מפרש לה להי קרא. דאיכא למימר דלא פירשו לטעמיה, משום דהוה פשיטא טעמיה דלא דריש טעמא דקרא, אפילו היכא דמפרש טעמיה בהדיא. ואדרבה אם איתא דלא פליגי רבי יהודה אתנא קמא הוי ליה למיתני במה דברים אמורים, אי נמי אימתי. לכך פירש, דפליגי אתנא קמא, וג' מחלוקות בדבר, דתנא קמא סבר, נושא י"ח ואפילו פרוצות, ויותר מ"ח לא ישא ואפילו כשרות, דכך הוא גזירת הכתוב. ור' יהודה סבר נושא י"ח ואפילו פרוצות, ויותר מ"ח פרוצות לא ישא, וכשרות והוגנות ישא כמה שירצה, ופליגי אתנא קמא בחדא. ור' שמעון סבר אפילו אחת פרוצה לא ישא, והוגנות לא ישא יותר משמונה עשרה, ופליגי אתנא קמא בחדא ואדר' יהודה בתרתי. וכן פירש הרע"ב (פ"ב מ"ד).

(ג) מתני', ובלבד שלא יהיו מסירות את ליבו וכו' דאפילו כאביגיל. כתב התורת חיים, דלכאורה משמע דהוה תלת גווני נשים, א. אותן דודאי מסירות. ב. אותן דודאי אינן מסירות כאביגיל. ג. סתם נשים. והקשה, אם כן, מנא ליה לר' שמעון דלא ירבה אפילו כאביגיל, דילמא אותן דודאי אינן מסירות מותר להרבות, ו"לא יסיר" אתי לאשמועינן דאפילו אחת ומסירה ודאי לא ישאנה, ו"לא ירבה" אתי לסתם נשים, דעד שמונה עשר מותר וטפי מהכי חיישינן. וכתב, דיש לומר דהוי רק תרי גווני, כשרות ושאינן כשרות, והא דקאמר "אפילו כאביגיל" היינו נשים כשרות.

(ד) גמ', הני שמונה עשרה מנלן דכתיב ויולדו לדוד וגו'. ברמב"ם (פ"ג ממלכים ה"ב) כתב, דשמונה עשר דוד היו בין הנשים והפילגשים. והראב"ד בהשגותיו (שם) כתב, דנשים היו י"ח חוץ מן הפילגשים. וכן כתב המאירי, דפילגשים יכול לישא כמה שירצה. והוכיח דבריו, מהא דאמר הנביא "ואוסיפה לך כהנה וכהנה" שש נשים היו, וודאי פילגשים היו לו, ואף על פי כן אמר לו "ואוסיפה לך כהנה".

(ה) גמ', והשישי יתרעם לעגלה אשת דוד. כתב התורת חיים, דהא דבכולהו לא כתיב אשת דוד אלא בעגלה, לפי שהיתה חשובה וחביבה מכולן, דעגלה זו מיכל בת שאול המלך, ומשום הכי קרי לה אשת דוד, כדפירש רש"י בפירוש התורה (בראשית מו, יט), דדוקא ברחל נאמר אשת יעקב, כיון שהיתה עיקרו של בית.

(ו) גמ', כהנה וכהנה. כתב העיון יעקב (עין יעקב), דהא דנשא מתחילה בלא רשות מהנביא, היינו משום דכל אדם רשאי ליטול ד' נשים כדי שיגיע עונה בחודש, וכתב "לא ירבה" דמשמע רק מועט ותפשת מועט תפשת, והוי רק שתיים.

(ז) גמ', דהוה ליה תמני סרי. הקשה הערוך לנר, דלר' יהודה דסבר דאי אינן מסירות מותר להוסיף על י"ח, אמאי דוקא כהנה וכהנה, הא נשי דוד ודאי צדקניות היו, ואם כן מותר להוסיף רבות כהנה. וכתב, דצריך לומר, דקרא

דמסרגין העור מעל גבי הארוכה, הרי היא חזקה וקבועה, ולכך בעינן כפיה. (יא) מתני', ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד. כתב בחידושי הר"ן, דהמלך יכול להכניס העם ולהוציאם למקום חפצו, וזו אחת ממעלות המלכות. ואין לפרש שאינו מוציאם אלא בבית דין של שבעים ואחד, דאם כן, אין זו מעלה אלא שפלות. ולפי זה, הא דפרכינן בגמ' "תנינא חדא זימנא" לא קאי אהא דהמלך כופה עליהם להוציאם, דהא לא תנינא, אלא פריך אמאי דקאמר על פי בית דין של שבעים ואחד. והקשה הערוך לנר, דלפי זה מאי משנינן "אידי דתני כל מילי דמלך". וברבינו יונה כתב, דהוה ליה למימר אידי דתנא דמוציא למלחמת הרשות תנא נמי על פי בית דין של שבעים ואחד.

(יב) מתני', ופורץ לעשות לו דרך. ברמב"ם (פ"ה ממלכים ה"ג) משמע, דהאי דינא נאמר נמי לענין מלחמה, מהא דכתב בסוף ההלכה, אלא הולך בשווה ועושה מלחמתו. וברש"י ד"ה לעשות לו דרך כתב, לשדוה ולכרמו, ומשמע אפילו לא בשעת מלחמה. והקשה היד רמה, דלא מסתבר הכי, דהא קתני בסמוך, דדרך המלך אין לה שיעור, ואי סלקא דעתך דיש לו רשות לעבור דרך קבע לשדוה ולכרמו אפילו בשל אחרים אמאי אין לו שיעור, כל הני נמי לישקול וליזיל. ועוד הקשה, דלא יתכן לומר דשקיל ארעתא דאחריני לגמרי. לכך פירש כהרמב"ם. עוד כתב ליישב קושייתו ארש"י, דבגוונא דלא אפשר לעבור משום גודא דקאי באפיה, לא מחייבינן ליה למהדר וליזיל מאורחא אחריתי, ופורץ לו דרך.

(יג) תוס' ד"ה מלך מותר, תימה וכו' ועוד דבפרק וכו' קאמר דדוד שאל אם היה יכול להחליף גדישין של שעורין מישראל לתת לפני בהמתו. הקשה הערוך לנר, אי כוונתם להקשות למה הוצרך דוד לשאול, כיון דמדיני מלכות הוא, יקשה הא ודאי ליכא מדיני מלכות רק לקחת שדות וכרמים, ולא הגדישים, שלא הזכרו בפרשת המלך אלא לעשרם לו, ועוד היאך מתורץ בתירוץ הראשון, הא מה שהדליק הגדישים לא היה להנאתו אלא להצלת ישראל, שאין לך צורך ציבור גדול מזה. וגם לתירוצם השני אכתי יקשה ללישנא קמא דבבא קמא דדוד רצה לא רצה לשלם הגדישים. ושאר התירוצים בודאי לא שייכי. ועוד, מה קשה על דוד הא הסנהדרין השיבוהו דמלך פורץ לו דרך. לכך כתב, דכוונת קושייתם, מהא דשאל דוד שם ותשובת הסנהדרין, אחאב דנענש על נבות. הא מדוד מוכח דלמלך יש רשות להפסיד שדה חבריו, ואין מוחזן בידו, ואם כן, היה נבות מורד במלכות ולמה נענש אחאב על הריגתו.

(יד) בא"ד, בסוה"ד, ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום. אמנם בחידושי הר"ן כתב, דליכא למימר הכי, דאדרבה הקדוש ברוך הוא קרע המלוכה מבית דוד, וכל מלך שהמליכוהו עשרת השבטים עליהם, יש לו דין מלך לכל דבר. והערוך לנר ביאר, דכוונת התוס', דדינא דפרשת המלך אינה אלא במי שנמלך על כל ישראל, ומאת המקום, אבל לא שלא יהיה לו דין מלך כלל, בלאו הכי.

(טו) גמ', וחד אמר לא הדר. הקשה המהרש"ל, איך יתכן שלא שב למלכותו, הא מוכחי קראי טובא שהיה מלך בסוף ימיו ומת במלכותו. לכך פירש, דהכי קמבעי, הדר למלכותו כבראשונה שמלך על עליונים ותחתונים, או לא הדר, ופליגי בה, חד אמר מלך והדיוט, דהיינו דלא חזר למלכותו כבראשונה, וחד אמר דהיה מלך גמור כבתחילתו

לא הוּי אלא אסמכתא, להוציא ממנו מנין י"ח.

ח) גמי', והא הואי מיכל. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דאין לפרש דפריך אהא דקאמר "לא ירבה לו נשים", כי היכי דפריך בסמוך מהא דכתיב "ויקח דוד עוד נשים", דהא ודאי באשה אחת דהיינו מיכל ידע דמצי למימר דהוה למלויי י"ח, ודוקא לקמן דהוּו נשים הרבה לא אסיק אדעתיה דהוּו למלויי. אלא דפריך אגופא דקרא, דחשיב דשש נשים היו לו בחברון, דהא מיכל באת אליו כבר בחברון קודם שבא לירושלים, ומשום הכי לא פריך מבת שבע, דודאי אסיק אדעתיה דהוה למלויי י"ח, ולא חשיב בחברון כיון דלא נשאה עד שבא לירושלים. והקשה הרש"ש, הרי מיכל באה אליו קודם מעשה דבת שבע, ואם כן כבר היו לו שבע נשים כשאמר לו נתן, "אם מעט", ואם כן, יקשה דמוכח מהכא דמותר לו עד כ"א.

ט) גמי', מכאן ואילך לא היה לה. כתב הרש"ש, דאפילו אותן שהיו לה קודם, מתו.

י) גמי', והכתיב ויקח דוד עוד פילגשים ונשים מירושלים. הקשה העץ יוסף (עין יעקב), דמאי סלקא דעתיה דפריך הכי, הא פשיטא דאיכא לשנויי דהוּי למלויי שמונה עשרה. ותירץ, משום דמעיקרא כתיב האי קרא ד"ויקח דוד", ובתר הכי טובא, כתיב עובדא דבת שבע דקאמר ליה נביא ואוסיפה לך כהנה וכנהה, ולכך פריך והכתיב "ויקח דוד", אם כן טפי משש נשים הוה ליה מעיקרא, וכי אמר ליה הנביא "ואוסיפה לך כהנה וכנהה" על כרחך טפי מח"י נשים קאמר. ואהא משני דאף ד"ויקח דוד" כתיב מעיקרא, מכל מקום, הוה לבתר עובדא דבת שבע, ולא לקחן אלא למלויי שמונה עשרה דלא אתי הכתוב אלא להזכיר מעשיו של דוד, ולכך לא הזכיר על הסדר.

יא) גמי', פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין. ורש"י בפירוש התורה (בראשית כה, ו) כתב, דפילגש בלא כתובה, וכדאמרינן בסנהדרין בנשים ופילגשים דדוד. והקשה הרמב"ן (שם), דהא הכא אמרינן, דפילגש הוּי נמי בלא קידושין. וכתב, דאפשר שגם בני נח כשישאו להם נשים כמשפטן בבעילה, היו נוהגים לכתוב להם מוהר.

יב) גמי', שם. כתב העיון יעקב (עין יעקב), דנקרו פילגשים משום דהוּו פלג נשים. והבן יהוידע ביאר, דהוּי פלג שם, דהיינו דאיש ואשה שם י"ה בניהם, וזה שלקח פילגש אין זו אשה שיש לה אות ה"א להשלים שם י"ה, ואין אצלם אלא רק אות יוד דאיש שהיא חצי שם י"ה.

יג) גמי', ארבע מאות ילדים היו לו לדוד. הקשה הערוך לנר, איך אפשר שיהיו לו מח"י נשים אשר לא היו כולן אשת יפת תואר, שמנשיו יפת התואר היו לו ד' מאות ילדים. וכתב, דרש"י בקידושין (עו:) ד"ה ילדים נשמר מזה, וכתב, דלאו בני דוד היו אלא בני שאר אנשי ישראל. ובשם התוס' רי"ד (קידושין כב.) כתב דפירש, דודאי בני דוד היו מאותן יפת תואר שבא עליהן במלחמה, ולא לקחם לנשים והם לא היו בכלל י"ח והותר לו. וכן מוכח מרש"י לקמן (מט.) ד"ה מגדלי בלורית.

יד) גמי', אלא שמע מינה בת יפת תואר היתה. הקשה האבני מילואים (סימן ד סקי"ב), אכתי מי הוּי שריא, הא כיון דישאל האב מן הנכרית הולד ממזר, ואמנן ישראל היה ואסור במזורת. וכתב, דאפשר לומר, כיון דלא הוּי ולד ממזר אלא משום חייבי לאוין, וכיון דיפת תואר היתירה התורה, ליכא חייבי לאוין.

טו) תוס' ד"ה דאי סלקא דעתך, בתוה"ד, דתמר לא היתה בת דוד דאמה כבר היתה מעוברת כשבאת למלחמה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דלא

ניחא לתוס' לפרש שכבר הולידה אמה את תמר קודם שבאת למלחמה, דאם כן, לא קרי לה "בנות מלכים", דכיון שנולדה כבר לא גדלה בחיקו של דוד.

טז) גמי', איש חכם לרשעה. ביאר העיון יעקב (עין יעקב), דהוה קשיא ליה, כיון שעצתו היה בענין הזנות, והחוטא בזנות אינו חוטא עד שנכנס בו רוח שטות, וכדאייתא בסוטה (ג:), אם כן איך קורא לו איש חכם, לכך אמר חכם לרשעה.

יז) גמי', ועשאתו כרות שפכה. ביאר הערוך לנר, דכל מגמתה היה להיות תחתיו, על ידי שיקיים מצות "ולו תהיה לאשה" כדן אנוסה. והוא לא רצה, משום דהוּי בן מלך ובודאי לא ירצה לקחת גיורת, אלא אשה ממשפחה מיוחסת מישראל, וכשהראה דעתו שלא הטה אזנו לבקשתה, התחכמה ועשאתו כרות שפכה ולא יהיה עוד מותר בבית ישראל, אבל בה יהיה מותר דגיורת היא, וקהל גרים לא איקרי קהל.

יח) גמי', ולא בית הערוה. הקשה המהרש"ל, דאי נימא דלא היה להן שערות כלל, קשיא למאן דאמר בניזיר (נט.), ד"לא ילבש גבר שמלת אשה" אתי למגלח שער בית השחי ובית הערוה דלוקה, משום דדרך נשים לגלח ומשום ניוול, ומשמע דיש להן שערות. ועוד הקשה, הא עיקר סימן גדלות תלוי בשערות, ואיך אפשר שלא היה באותו הזמן. ואין לומר דהיה להן וגילחו, דאם כן, מאי מקשה מתמר, הלא מסתמא הבתולות לא גילחו. ותירץ, דהיה להן מעט שערות שלא נמאסים לתשמיש, וממילא לא היה ראוי להסתכן, ולאחר שגבהו נתרבה עד שהיו דומים לערלות שיש כאן מקום להסתכן. והמהרש"א (חידושי אגדות) ביאר, שלא היה להן כיון שגילחו, וכתב, דהא דהקשה המהרש"ל דהבתולות לא היו מגלחות. לא קשיא, דהא מה שמגלחות לא הוּי משום מיאוס תשמיש, אלא משום יפוי, דהא בבית השחי לא שייך טעמא דמיאוס תשמיש.

דף כא ע"ב

יט) מתני', לא ירבה לו סוסים. כתב הערוך לנר, דלכאורה לר' יהודה דסבר לעיל (בעמוד א'), דהיכא דכתיב טעמא דקרא, אמרינן דאי לא שייך הטעם גם הלאו אינו, אם כן אף הכא, כיון דהטעם דלא ירבה לו סוסים, שלא ישוב העם מצרימה, אם כן בגוונא שלא ישיב, יהיה מותר להרבות, וכמו שאמר שלמה בסמוך.

כ) מתני', יושב בדין וכו'. כתב התוס' יו"ט (פ"ג מ"ד), דמייירי במלכי בית דוד דראוי לדון, או במלכי ישראל קודם התקנה. והמאירי כתב, דמייירי בדין המלכות, והא דאמרינן לעיל (יח:) דמלך לא דן היינו בדין התורה בסנהדרין. ובחידושי הר"ן כתב, דמייירי בדיני ממונות. והקשה הערוך לנר, הא כל מאי דשאני בין מלכי בית דוד ומלכי ישראל אינו אלא בדיני ממונות, דבדיני נפשות אף מלכי בית דוד לא דן, דאין מושיבין מלך בסנהדרין. לכך ביאר דכוונת הר"ן, דדן עם אחרים בדיני ממונות, דבכי האי גוונא מותר גם למלך ישראל.

כא) גמי', לא צריכא להרווחה. ביאר היד רמה, דטעמא דנקט גבי סוסים נקט לישנא דאפושי, משום דמידי דקאי בעיניה הוא, אף לאחר דיהיב לפרשין דיליה, ושייך לישנא דאפושי. אבל כסף וזהב דיהיב להו להוצאה, ולא קאי בעיניה, לא שייך לישנא דאפושי, דהא לאלתר מפיק ליה, אלא לישנא דהרווחה שייך ביה.

הדף היומי

מסכת סנהדרין דף כא - דף כב

יט אדר - כ אדר התש"ע

כב גמ', למעוטי הדיוטות. כתב רש"י בד"ה למעוטי, דמותרין להרבות נשים. והקשה בחידושי הר"ן, אם כן "לו" דסוסיס נמי נדרוש למעוטי הדיוטות שמתרין להרבות סוסיס, וכן "לו" דכסף וזהב. ותירץ, דגבי סוסיס, לא איצטרין למעוטי הדיוטות דהא פשיטא שלא ישיב העם מצרימה, וכן נמי אם כסף וזהב אם ירבה לא ירום לבבו, לפי שאין לו שום שררה. עוד תירץ, דבכסף וזהב לא שייך למימר למעוטי הדיוטות, דמאי דאסר רחמנא על המלך להרבות כסף וזהב, היינו שלא יבקש מס גדול כדי להתעשר, אלא כדי הוצאות שכר חיילותיו, אבל אם הקנו לו מהשמים ממון הרבה, לא הוי בלאו. והערוך לנר תירץ, דמהיכי תיתי דציווי דכתיב גבי מלך יהיה נמי אהדיוטות, אבל ריבוי נשים דהטעם משום הסרת הלב, שייך נמי גבי הדיוטות, לכך צריך למעוטי.

כג גמ', אם ארבעים אלף איצטבלאות כל אחד ואחד היו בו ארבעת אלפים. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דשמעינן מהנהו קראי, דשלמה עבר על "ולא ירבה לו סוסיס", דלא מסתבר שהיה צריך רבוי סוסיס כל כך לרכבו ופרשיו, ובודאי היו בהם כמה סוסיס בטלנים, ועבר על כל סוס וסוס.

כד גמ', כאן קודם שנשא את בת פרעה. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דכל זמן שלא נשא את בת פרעה והיה עוסק בחכמת התורה לא היה הכסף נחשב בעיניו למאומה, אבל כשנשא את בת פרעה, נתמעט בחכמה וריבה בסעודתו ותענוגי העולם הזה, ולכך נחשב הכסף נחשב בעיניו.

כה גמ', לא נתגלו טעמי התורה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמה שנתגלו טעם שני מצוות אלו יותר מכל שאר מצוות שבתורה. לפי שטעם כל אחד משני מצוות אלו היא גופה נמי מצוה, דהטעם שלא ירבה לו סוסיס, מפני שלא ישוב מצרימה, דהיא גופה מצוה אף בלי הרבות סוס. וכן "לא ירבה לו נשים", דטעמו שלא יסור לבבו, היא גופה מצוה שאפילו אחת והיא מסירה לכו אסור שישאנה, כלעיל (עמוד א').

כו גמ', ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב. הקשה הערוך לנר, דבשלמא גבי נשים שייך לומר אני ארבה ולא אסור, דבשעת לקיחה אכתי לא הסיירו לבבו, אבל גבי סוסיס איך שייך לומר "ולא אשיב", הא הוא שלחם למצרים לקנות סוסיס ולא ד"לא ירבה" לא עבר עד שהביאו אותם, וקדמה ההשבה למצרים ללא ירבה. ותירץ, על פי מה שפסק הרמב"ם (פ"ג ממלכים ה"ד), דהלאו ד"לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד", לא מייירי אלא לענין ישיבה, אבל אם הולך לסחורה ולפרמקטיא שרי. ולפי זה הקשה, דהיכי קאמר קרא "לא ירבה לו סוסיס ולא ישיב את העם מצרימה", הא בכי האי גוונא שמשיב אותם לקנות סוסיס ליכא איסור כלל. ותירץ, דהכי קאמר קרא, דעל ידי שיוליכם שם לקנות סוסיס אפשר שיושיב שם מקצתם כדי שיהיו מצויין שם בכל עת לקנות סוסיס. וזה מה שאמר שלמה אני לא אשיב אותן להיותן שם תמיד, אלא שיחזרו מיד אחרי קנותן.

כז גמ', מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה. ביאר הרמב"ם (פ"ז מספר תורה ה"א), דהיינו כתבו את התורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. וביאר בשו"ת שאגת אריה (סימן לד), דכוונת הרמב"ם, דכיון שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות לחוד, ורחמנא אמר "כתבו לכם את השירה", על כרחך לאו שירה לחודה משמע, אלא כתבו לכם התורה שיש בה שירה זו. והקשה, היאך יליף מהא דמדכתב רחמנא כתבו לכם את השירה, כל התורה במשמע, הא שרי לכתוב כל חומש וחומש מחמשה חומשי תורה בפני עצמו. וכן פסק הרמב"ם (שם)

הי"ד), ואם כן, אין ללמוד אלא שחייב לכתוב משנה תורה בלבד, שיש בו שירה זו.

כח גמ', וקרא בו במקום הראוי לקרות בו. הקשה הערוך לנר, אמאי פשיט ליה טפי שאסור לקרא בבית הכסא ממה שאסור להכניס ספר תורה לשם, הא בזיון מצוה נמי הוי דאורייתא, וכדילפינן בשבת (כב.), "מ"ושפך וכסה", ומשום הכי אסור להכניס תפילין לבית הכסא. ותירץ, דכיון דאמרינן במתניתין דילפינן מדכתיב "והיתה עמו כל ימי חייו", דבכל עת תהיה ספר תורה עמו, והיינו דבכל ימי חייו דוקא הוא, וקאי א"והיתה עמו", ולא א"וקרא בו", דהא אי אפשר לקרות בו בכל עת, ולכך הוי פשיטא ליה טפי דאסור לקרות.

כט גמ', אף על פי שהניחו לו אבותיו וכו' שנאמר ועתה כתבו לכם. ביאר התורת חיים, דילפינן מיתורא ד"לכם", דמשמע משלכם דוקא ולא סגי בשל אבותיו.

ל גמ', וביררו להם כתב אשורי ולשון הקודש. דייק התוס' הרא"ש, דלכאורה משמע דלשון אשורי לאו היינו לשון הקודש, והקשה מהא דאיתא במגילה (יז.) הלועז ששמע אשורית יצא, דמשמע, דהוא לשון הקודש. וכתב, דאשורי היינו לענין כתב, דאשורי יש בו כתב ואין בו לשון, ועברי יש בו לשון ואין בו כתב. עוד הקשה, שהורגלו העם לקרות ללשון הקדש "עברי", ובשמעתא דידן לא אשכחן לשון עברי אלא כתב עברי, דקאמר והניחו להדיוטות כתב עברי ולשון ארמי. והביא, דבירושלמי (סוטה פ"ז ה"ב) משמע איפכא דקאמר, ארבעה לשונות נאין להשתמש בהן העולם, ואילו הן, לעז לזמר, רומי לקרב, סורסי לאיליאי, עברי לדיבור, ויש אומרים אף אשורי לכתב, אשורי יש בו כתב ואין בו לשון, עברי יש בו לשון ואין בו כתב. וכתב, דשמא לענין יופי הלשון קאמר.

לא גמ', רש"י ד"ה ליבונאה, אותיות גדולות כעין אותן שכותבין בקמיעות ובמוזות. הקשה התוס' הרא"ש, אם כן אמאי לא כהלין כתבא למקרי, וכי מפני שהם גדולות לא היו יכולין לקרות. ותירץ בחידושי הר"ן, דכוונת רש"י, שאותן אותיות גדולות הן מכתב עברי והן כעין אותן אותיות שמשתמשין בעלי קמיעין, שאינן כצורות אותיות שלנו. והא דכתב ובמוזות, כיון שהיו נוהגים בזמן הגאונים שהיו כותבין קצת שמות בגב המוזות באותיות ההם, והן כתב הכותיים.

לב גמ', מה עליה האמור כאן תורה אף עליה האמור להלן תורה. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דתלה תורתו בעלייתו מבבל, כיון ד"אורא דארץ ישראל מחכים", כמו משה שעלה אל האלוקים.

דף כב ע"א

א רש"י ד"ה גם היום מגיד משנה, מה ששכחת את משנה התורה הזאת. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמשמע, דלרבי, לשון "משנה התורה" נאמר גם משום מה שראוי להשתנות, דהא לא קאמר הכא אלא מה אני מקיים את משנה כדקאמר לרשב"א בסמוך, והיינו דנשתנה הכתב בין ב' הנתינות כשחטאו בבית ראשון, ואהכי נמי כתיב "כתב הנשתון ולא כהלין כתבא למקרי".

ב גמ', ואידך האי שויתי מאי דריש ביה. כתב המהרש"ל, דאין לפרש דכיון דלא דריש משנה התורה לשתי תורות, סבירא ליה דתורה אחת היתה למלך, ו"שויתי" מאי קעביד. דהא יש לומר דעושה כן לאותו ספר תורה

יום, ובת קול יוצאת בתחילת ארבעים כשמתחיל הולד להתרקם. (ז) **תוס' ד"ה ארבעים יום**, ומ"מ מועיל תפילה בתוך מ' יום וכו'. ובחידושי הר"ן כתב, דהכא מיירי שהזריעו זה אחר זה, וכשהיא מזרעת תחילה יולדת זכר, ובת קול יוצאת, וכשהוא מזריע תחילה יולדת נקבה, ובת קול מכרות נקבה. וההיא דהתם שיכול להתפלל שיתהפך הוולד לזכר מיירי כשהזריעו שניהם בבת אחת. עוד כתב, דיש לומר דלעולם יכול להתפלל שישתנה מנקבה לזכר על צד התפילה אפילו הזריעו זה אחר זה, אלא שבת קול מכרות שידע האמת איזה משני חלקי האפשר יפול, והידיעה ההיא לא תכריח האפשר. וכתב, דלכך כוונת התוס'.

דף כב ע"ב

(יא) **גמ', כגון אמך מתקף תקיפא עיבורי מעברא במלה**. הקשה **הבן יהוידע**, דאם עבורי מעברא במילי היאך קרא עליה "מר ממות". ותירץ, דמצד מזגה כעסנית ורגזנית היתה, וגם מידות קשות יש לה, שראוי לקרוא עליה "מר ממות" אלא שגוברת על טבעה ומהפכת מידותיה לטוב וישר.

(יב) **גמ', אין איש מת אלא לאשתו שנאמר וכו' ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר וכו'**. הקשה **העיון יעקב** (עין יעקב), דאיפכא הוה ליה למינקט, כיון ד"ואני בבואי מפדן", כתיב באורייתא. ועיין בדבריו מה שביאר, על דרך הדרש.

(יג) **גמ', ואמר אביי כמאן שתי כהני חמרא האידנא**. ביאר **היד רמה**, דאי לאו מימרא דאביי, הוה אמינא דלא פליגי רבנן עליה דרבי, דרבי איירי בכהן בזמן הזה ורבנן איירי בזמן שבית המקדש קיים, מדקתני ויודע שבתי אבותיו קבועין, ועלה אמר אביי, דשתו כרבי, דלרבנן אסירי, דאפשר דלא מיתרמי התם בההיא שעתא אלא הנך דשתו בההוא יומא ומשתכח שיכורין.

(יד) **גמ', בעינן כהן הראוי לעבודה וליכא**. הקשה **בחידושי רבינו יונה**, הא בלאו הכי נמי ליכא כהן הראוי לעבודה, שהרי כולן טמאי מתים שנטמאו לקרוביהם, וצריכים הזאה ג' ו'. ותירץ, דלקרבן ציבור לא איכפת לן, כיון דטומאה הותרה בציבור. והקשה **הערוך לנר**, דלא הותרה בציבור אלא טומאת מת, ולא טומאת נדה ושרץ ונבילה. ועלה לא מהני הך שינויא דאמרינן לעיל, דלא גזרינן בפרועי ראש משום דאפשר לתקן, דהא בטומאת שרץ לא יוכל לתקן במהרה דהא בעי טבילה והערב שמש ולא יוכל עוד להקריב קרבן, כיון דאין קרבן בלילה. וכן לרב אשי הכא ליכא לשנויי הא דמשני לעיל, דלא מחלי עבודה, דהא בטומאה מחלי עבודה.

(טו) **רש"י ד"ה אבל מה אעשה וכו'**, חורבן הבית שקילקלן ועירבב וכו'. הקשה **היד רמה**, דאי משום דחיישינן שמא יבנה פתאום, היכי קאמר "אבל מה אעשה שהרי תקנתו קלקלתו", לימא אבל אין חוששין שמא יבנה פתאום, מאי אהניא ליה קלקלתו לאפוקיה מהאי חששא ולתקונא. לכך ביאר, כלומר חרבן הבית ששיכחו זמן משמרתו, והיה בדין לאסרו, הוא תיקונו, שהרי שיכחו אם היו בתי אבותיו קבועין אם לאו, ורבנן סברי אסור לעולם, ולא משום דאיכא למימר דהשתא הוי זמן משמרתו, דהא שלא בזמן ביאה הוא ומדאורייתא שרי, אלא אפילו היה מכיר שאינו זמן משמרתו, אסור, מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש ולא משתכח התם כהן אלא הוא, ואי הוי שתוי בעינא כהן לעבודה וליכא.

(טז) **גמ', שתויין יין דמחלי עבודה גזרו בהו רבנן פרועי ראש דלא וכו'**. הקשה **המהרש"א**, כיון דלא סבירא ליה לרב אשי הקישא דומיא דיין, הדרא קושיא

יחידי. ועוד הוכיח, דהא ליכא מאן דלא סבירא ליה שיש למלך שני ספרי תורה. לכך ביאר, דהכי פריך, הא דריש מ"וכתב את משנה התורה" להשתנות הכתב בספר תורה השנייה, שתהא כתיבה דקה, וכל כך קטנה לעשות בה קמיע, כדכתיב "שויתי ה' לנגדי תמיד", ואם כן, לאידך דדריש לכתב הנשתון, לא שמעינן שינוי כתיבה בשתי תורות, וממילא אינה ראויה לקמיע, ושויתי למה לי.

(ג) **מתני', ולא כשהוא ערום ולא בבית המרחץ**. כתב **המלאכת שלמה** (פ"ב מ"ה), דלא זו אף זו קתני, דלא מיבעיא ערום בשאר דוכתי, אלא אפילו במרחץ שדרך בני אדם להיות שם ערומים, אסור. ועוד ביאר, דהכי קאמר, במרחץ אסור לראותו אפילו לבוש.

(ד) **גמ', אמר לה אסירת לי**. הקשה **בחידושי הר"ן**, הא מצי ליסבה לפילגש. וכתב **דיש מתרצים**, דהמספר ח"י הוי בין נשים ופילגשים. והקשה, מהא דדוד נשא את רצפה בת איה, דכתיב "ואת נשי אדוניך בחיקך". וליכא למימר שנשאה בחופה וקידושין, דאם כן הוה להו שבע, והא קאמר נביא "כהנה וכהנה". לכך פירש, דאין הכי נמי אם נתרצית אבישג להיות פילגש היה מותר בה, אלא שלא נתרצית, ולכך היה אסור בה.

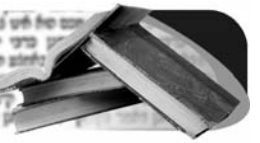
(ה) **גמ', התיירו לו ליחד ולא התיירו לו לגרש**. הקשה **הפתח עינים**, היאך מוכח מהכא אגירושין דעלמא, דשאני הכא דגרשת מלך אסורה לאחר, מה שאין כן גבי גירושין דעלמא דמותרת לאחר ואינה מתעגנת. ותירץ, דיליף ממה שלא התיירו לגרש אחת מאותן עשרה פילגשים ששכב עמהם אבשלום, דהיו אסורות לדוד, ואם כן בלאו הכי היו מעוגנות, ואמאי לא נתנו לו רשות לגרש אחת מהן כדי שיקח אחרת במקומה.

(ו) **גמ', אמר ר' אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה**. **בחידושי הר"ן** מביא גירסא, דאמר ר' אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה, היינו דיהיב טעמא למה לא התיירו לגרש. והקשה, הא הרבה נשים היו לו, ואם כן, לא היו לו ראשונות. ותירץ, דאפשר לפרש דראשונה בנישואיה, כלומר שהוא היה ראשון בנישואיה ולא נישאת לשום אדם. ואף על גב דהוה ליה אביגיל ובת שבע שלא היו לו ראשונות, שהרי כבר נישאו לאדם קודם דוד, ואם כן, היה יכול לגרשן. מכל מקום, לא גירשן לפי שהן היו מן המכובדות וליכא סלקא דעתא שיגרש אותן. עוד תירץ, דמדאשכחן לר' אליעזר באשתו ראשונה דמזבח מוריד עליו דמעות, ילפינן איסור בכל הגירושין אף שאינה אשתו הראשונה. **ובעיון יעקב** (עין יעקב) כתב, דמוכח מהכא, דאפילו אשתו שניה נמי קשה לגרש, מדלא גירש אחת מהן שנשאה באחרונה.

(ז) **גמ', אפילו מזבח מוריד עליו דמעות**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דהיינו דכיון דגירשה לא תביא עוד קרבן זיבה ולידה. והקשה **הערוך לנר**, הרי קרבן זיבה אינו להתירה לבעלה, דבלא קרבן נמי מותרת, אלא אתי להתירה בקדשים וליכנס למקדש, ואם כן, תביא גם אחר שנתגרשה. לכך ביאר, דמזבח מרמז על ספירת מלכות כידוע, שנתגרשה מבעלה. [נוצריך עיון]

(ח) **גמ', אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו**. ביאר **בחידושי הר"ן**, דמיירי שנדר ואין משלם נדרו, וכדאיתא **בראש השנה** (ו), דבעון נדרים אשתו של אדם מתה. וכתב, דדוקא כשגומר בדעתו שלא ליתן, אבל אילו גמר ליתן, אלא שהוא עני או שעבר על "בל תאחר", אין אשתו מתה.

(ט) **גמ', ארבעים יום קודם יצירת הולד**. ביאר **העץ יוסף** (עין יעקב), דהיינו ארבעים יום קודם גמר יצירת הולד, שאין יצירת הולד נגמר עד סוף ארבעים

הדרת הירמי

מסכת סנהדרין דף כב - דף כג

כ אדר - כא אדר התש"ע

ג) תוס' ד"ה **בי דינא דרב הונא** ודרב חסדא, בסוה"ד, ונראה לי שהיו סמוכים זה לזה חוץ לג' פרסאות. ובחידושי הר"ן תירץ, דרב הונא ורב חסדא לא היו שרויין בעיר אחת, אלא תלמידי רב הונא ורב חסדא, והתלמידים אפשר שהיו שויין בחכמה.

ד) רש"י ד"ה **יצא דין אמת**, הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך. כתב הרא"ש (סימן ב), דחס ושלוש אין ללמוד מדברי רש"י, דהדיין יש לו להפך בזכות אותו שברר ועומד במקומו. אלא, דכוונתו שהדיין יהפך בזכותו יותר מבזכות האחר ולכן ציית לדיניהן.

ה) תוס' ד"ה **מאי זה בורר**, ולא פריך אלא מלישנא דמתני' דקתני וכו' ומשני כשזה בורר. כתב המהרש"א, דלפי דברי התוס' צריך לבאר, דהא דהדר ופריך "ועוד מאי זה בורר", לאו אלישנא דמתניתין פריך, אלא דמכל מקום, לא הוה ליה למיתני בכי האי גוונא דאירע כך שזה בורר לו בית דין אחד וכו', דהא לא הוי דינא הכי, אלא דינא דשניהן בוררין הוה ליה למיתני.

ו) גמ', אמר רב יהודה אין העדים חותמים אלא אם כן יודעין מי חותם עמהם. הקשה בחידושי הר"ן, מהא דאמרין בגיטין (י:), **דעדי הגט** אין חותמין זה בלא זה, ומשמע דעדי שאר שטרות חותמין. ותירץ, דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ממש, אבל עדי שאר שטרות אין צריכין לחתום זה בפני זה, אלא צריך שיהיו יודעים מי חותם עמהם משום נקיות הדעת. והקשה, דהא אמרין התם, דעד כותי פסול בשאר שטרות, משום דחיישינן דרווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא כותי וחתם, ובגיטין לא חיישינן לה משום דעדי גט אין חותמין אלא זה בפני זה, והא כיון דצריכין העדים לידע מי חותם עמהם, אם כן, אפילו בשאר שטרות, נמי ליתכשר כותי, דהא אי לאו דחבר הוה לא חתים ליה מקמיה. ותירץ, דכיון דאין צורך שיחתום בפניו ממש, חיישינן שמא חשב העד שיחתום עמו פלוני, ונודמן הדבר ובא לפני הכותי וחתם במקומו. עוד תירץ, דכיון דבשאר שטרות אין צריך שידעו מי חותם עמהם אלא משום נקיות הדעת, אין מכשירין את הכותי בכך, כיון שאין כולם זוכים לנקיות הדעת. וכן תירץ התוס' הרא"ש.

ז) גמ', ר"מ סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן ורבנן סברי וכו'. ביאר הרמב"ם (בפירוש המשניות פ"ג מ"א), דפלוגתת ר' מאיר וחכמים מיירי בדינין שאינן מומחין, ולכך סבר ר' מאיר דכיון שאינם מומחין יש לו לטעון ולערער בדיניהם, וחכמים סברי, דכיון שהם כשרים, הרי הן כמומחין שאינן יכול לפוסלן.

דף כג ע"ב

ח) גמ', משום דאבא ואביך חזו לעלמא אבל חד וכו'. הקשה המהרש"א, הא בהך מתניתין תנא נמי ג' רועי בקר ואינהו לא חזו לעלמא. ותירץ, דלסברא דהשתא, הוי סלקא דעתך דלא פליגי רבנן ור' מאיר בג' רועי בקר דלא חזו לעלמא, אלא בנאמן עלי אבא, דחזו לעלמא. ובחידושי הר"ן תירץ, דשלשה רועי בקר לא פסולים אלא משום דלא גמירי, והוי כפסולא דחזו לעלמא. וביאר החזון איש (סימן יז סק"ב), דמשלשה רועי בקר ליכא למילף, כיון דאין פסולם אלא מדרבנן, ופסול הדיוטות אינו בגופו. והתוס' הרא"ש תירץ, דשאני דין מעדות, דלענין דין אפשר דאף דלא גמירי, שילי מאחריני. אמנם הרשב"ם בבבא בתרא (קכח.) ד"ה **שלשה רועי בקר**, דלהכי לא נקט רועי צאן, משום דרשעים נינהו, דסתם רועי בהמה דקה גולנים הן, ופסולים לכל דין שבועלם, ולא דמי לאבא ואביך דכשרין לדינין של אחרים. וכן כתב

לדוכתא, דהאידינא נמי לא לישלחו מדאורייתא, דהא לא אתי לן להתיר אלא מהקישא דומיא דיין, מה יין בזמן ביאה אסור וכו'. ובספר עוד יוסף חי תמה על דבריו דרש"י ד"ה **דומיא דיין** פירש בהדיא גבי דומיא דיין, דסמך ליה ויין לא ישתו כו' מקיש פרועי ראש כו'. ובעיקר הקושיא תירץ, דכבר כתבו התוס' ד"ה **אלא גמרא** דרב אשי נמי סבר הך הקישא, אלא דלענין אחולי עבודה דוקא הוא דלא מקיש משום דלא גמיר.

יז) גמ' שם, והמהרש"א תירץ, דהא דקאמר דומיא דיין לאו אהקישא דיחזקאל סמך, אלא יליף במה מצינו. עוד תירץ, דרב אשי דלית ליה הקישא ואית ליה דפרועי ראש לא מחלי עבודה, יליף התירא דהאידינא בקל וחומר, ומה יין דמחלי עבודה שרי שלא בזמן ביאה, פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא כל שכן דשרי שלא בזמן ביאה.

יח) גמ', **שאלו את רבי וכו' תספורתו של כהן גדול אמר להו צאו וראו בתספורתו של בן אלעשא**. הקשה היר רמה, והא קרא ד"כסום יכסמו" מיירי בכהן הדיוט, ואמאי שאלו ליה דוקא בכהן גדול. ותירץ, דאתי לאשמועינן דשאני תספורת של כהן גדול משאר כהנים. ובחידושי רבינו יונה הביא גירסא, דלא גרסי "גדול", וכל הכהנים היו מסתפרים באותה תספורת, דהא קרא איירי בכל הכהנים. וכתב, דיש לומר דקרא איירי דוקא בכהן גדול, דאי מיירי בכהנים הדיוטות, לימא "כסום יכסמו" ולישתוק, ולמה לי "את ראשיהם", אלא על כרחך דלא מיירי בכל כהן. וכתב, דהא דקאמר בלשון רבים, משום דקאי אכהנים גדולים שבדור.

פרק זה בורר

דף כג ע"א

א) גמ', כדאמר ר' יוחנן בערכאות שבסוריא שנו. הקשה המהרש"א, דלמאי דמוקמינן פלוגתייהו ברישא בערכאות שבסוריא, פלוגתייהו דסיפא לענין זה פוסל דיינו של זה למה לי, פשיטא. ותירץ, דאתי לאשמועינן לר' מאיר, דאפילו בדיין אחד שבירר חבירו מערכאות שבסוריא, יכול חבירו לפסול, ולא יאמר לו לך ברור לך גם כן דיין שלך כפי רצונך.

ב) גמ', רב פפא אמר אפילו תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסדא וכו'. כתב הנמוקי יוסף (ג: מדפי הרי"ף), דמשמע דר' יוחנן סבירא ליה, דאפילו בעיר אחרת שמעינן ללוה אי בעי מומחין, כיון דהמלוה לא בעי אלא ערכאות. וכתב בשם האחרונים, דנקטינן להלכה, דכל היכא דאיכא מומחין ויש בעיר גדולים מהן, שומעין בין למלוה בין ללוה לדון בפני בית דין הגדול. והיכא דליכא, בעיר אחת שומעין למלוה דעבד לזה לאיש מלוה, אבל בעיר אחרת אין שומעין, דלעולם אין שומעין לילך למקום אחר, אלא בזמן שהם גדולים מאלו. והיכא שהלוה תובע מומחין והמלוה רוצה לילך למקום אחר שהם גדולים מהן שומעין לו, אבל ללוה אין שומעין כיון שגם המלוה בעי מומחין. והיכא שהאחד רוצה ערכאות והאחר מומחין, שומעין לזה שאמר מומחין בין למלוה בין ללוה ואפילו לילך למקום אחר, וכדר' יוחנן. ובגוונא דזה רוצה ערכאות וזה הדיוטות לא איירינן. אמנם מסתברא, דכיון דערכאות עדיפי מהדיוטות מפני שהן רגילין לדון, אם היו כולן בעיר אחת שומעין למאן דבעי ערכאות, ואפילו לזה, כיון דלא מטרחנא, אבל אם היו ערכאות בעיר אחרת, אין שומעין ללוה ללכת אחריהן. ואם המלוה תבע יש להסתפק, ומסתבר ששומעין.

הדרגת הנישואין

מסכת סנהדרין דף כג - דף כד

כא אדר - כב אדר התש"ע

היא, אבל בכת אחת, דברי הכל אינו יכול לומר לו איני מקבל עלי כותב זה וזו עתה שתיבא כת אחרת, דכיון דכשרין הוו, לאו כל כמיניה למיפסלניהו.

טו) בא"ד, בתוה"ד, ואם ביקש ולא מצא יפסיד. כתב **הקצות החושן** (סימן ע סק"א), דאפילו לרש"י דסבר דאם לא בירר יפסיד. היינו דוקא באומר פרעתין בעדים ולא אמר שמתו או הלכו, אבל אם אמר בפירוש פרעתין בפני עדים, והלכו או מתו, ודאי נאמן בדבריו, ואין צריך לברר.

טז) רש"י ד"ה נמצאת, בתוה"ד, דר' מאיר סבר אין צריך לברר וכו'. כתב **המהרש"א**, דמיירי שהביא גם הכת השניה הכשרים קודם שבא חבירו לפסול הראשונים, דהשתא אינו נוגע בעדות, דדיו בכת אחת הכשרים. אבל לפירוש קמא לרש"י, דלרבנן אין צריך לברר, מיירי שפסל הראשונים קודם שהביא כת השניה, דהשתא ודאי נוגע בעדות, דהוי מצי למימר אין לי עוד כת אחרת.

יז) בא"ד, בתוה"ד, דר' מאיר סבר אין צריך לברר וזה שאמר להביא שתי כיתי עדים והביאם והאחת נפסלת אין בכך כלום. כתב **המהרש"ל**, דתו ליכא לאקשוויי הא נוגע בעדות הוא דשמא ימצאו כת שניה פסולה, מאחר דלא תלי הני סהדי בסהדי קמאי, אם כן, מילתא אחריתי הוא ואינו נוגע בעדות קמא, וכיון דעדין לא פסלו את הכת השניה, מוקמינן להו בחזקת כשרות, ואם נפסלו אחר כך, מולא דידיה גרם. **והמהרש"א** ביאר, דלפי מה דפירש השתא לא קשיא לר' מאיר, דכיון שכבר הביא כת הכשרים קודם שבא לפסול הראשונים, ודאי אין לחוש שיפסלו כת השניה, כיון דכשרים לפנינו.

יח) רש"י ד"ה כבר העידו הראשונים, על כת ראשונה וכו' ועדיין לא היה נוגע בעדות וכו' לשון אחר כבר העידו העדים הראשונים וכו' דהוי נוגע בעדות. ביאר **הקהילות יעקב** (סימן טו), דהנפקא מינה בין הני תרתי לשני תלי בהא דנחלקו **הלבוש והסמ"ע והש"ך** (חושן משפט סימן לו סק"א), האם פסול נוגע הוי מטעם דחשיב כבעל דבר, או משום חשש משקר. דאי משום חשש משקר, כשלא ידע באותה שעה שיש לו נגיעה, שפיר מהימן, דהא ליכא חשד, וכפירוש א' ברש"י. ואי נוגע פסול מטעם בעל דבר, שפיר יש לפסול עדותו גם כשלא ידע נגיעתו, דמכל מקום היה בעל דבר, ופסלתו תורה לעדות, וכלשון ב' ברש"י.

יט) תוס' ד"ה ורבנן סברי וכו', דמסתמא יעשה מה שבית דין יצווה עליו וכו'. ביאר **המהרש"א**, דאף דאם אינו יכול לברר לא יפסיד חבירו בכך. מכל מקום, אין הוא נוגע בעדות, דמסתמא יעשה חברו מה שיצווה בית דין ויביא כת אחרת. וכתב, דלפי זה יתיישב נמי מה שהקשה **רש"י בד"ה נמצאת**, לפירוש קמא, דאם לא ימצא כת אחרת כשירה אלא כת פסולה וכו'. דהשתא לא קשיא מידי, דהא כיון דאמרינן דמסתמא יביא כת אחרת לברר דבריו, אמרינן נמי דמסתמא יברר דבריו להביא כת כשרה, דכת פסולה לא הוי בירור.

כ) בא"ד, שם. הקשה **בחיידושי הגרע"א**, דכמו דאמרינן דכיון דהבית דין יאמרו לו לברר בודאי יטריח ויברר, ומסתמא לא יהיה פסול, הכי נמי אם אין צריך לברר, מכל מקום, אם נאמין לו לפוסל ממילא יטריח עצמו ויברר להאחרים, ולא יהיה נוגע בעדות. ונשאר בצריך עיון גדול.

דף כד ע"א

א) גמ', מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דיינינם. ביאר **היד רמה**, דמצוי אמר

הנמוקי יוסף (בבבא בתרא נו: מדפי הרי"ף) דרועי בקר פסולין, משום דסתמא גולנין הם, שרועין בהמותיהן בשדות אחרים.

ט) תוס' ד"ה ואמר רב דימי, הוה אמינא דמיירי דקביל עליה כתרי דהוי תרתי לריעותא והתם קאמר ר' מאיר וכו'. הקשה **המהרש"א**, הא קתני נמי ג' רועי בקר בהך מתניתין, וליכא בהו אלא חדא לריעותא, ואפילו הכי קאמר ר' מאיר דיכול לחזור. ותירץ, דמכל מקום ניהא ליה לאתווי דרב דימי לאקשוויי נמי מרישא דנאמן עלי אבא.

י) בא"ד, שם. הקשה **בחיידושי הגרע"א**, דלמא רב דימי אמר כן מכח מתניתין דהכא, דהא מוכח דגם בחד ריעותא סבירא ליה לר' מאיר דיכול לחזור, ולרבנן נמי מוכח דמודו בתרתי לריעותא, מהא דקתני "אימתי בזמן שמביא עדים שהן קרובים", והרי מיירי בקיבל, וחכמים סברי דבנאמן עלי אבא אין יכול לחזור, אלא על כרחך דקאי אדר' מאיר דמיירי בקיבל חד כבי תרי ואהא קאמרי דאם הוא קרוב הוי ב' לריעותא, א. קרוב, ב. חד כתרי, ואי לאו מתניתין דהכא הוה אמינא דמיירי מתניתין לקמן בתרתי לריעותא. ונשאר בצריך עיון.

יא) גמ', בערער דפגם משפחה וכו' ורבנן סברי סוף סוף נוגע הוא. נסתפק **הקרבן אורה**, לרבנן דאמרי נוגע הוא, האם לא מהימנינן ליה כלל אפילו אמשפחה, או דפלגינן דיבורא ואמשפחה מהימן ואדידיה לא מהימן. וכתב, דלפי מה שכתבו **רש"י לעיל** (י.) **בד"ה פלוני בא, והתוס' ד"ה אצל אשתו**, דלמאן דאמר לא פלגינן דיבורא אתרווייהו מהימן דהיינו גם אקרוב, על כרחך דהכא לא מהימן כלל, דאי מהימנינן ליה אמשפחה היה נאמן אף אדידיה. וכתב, דיש לחלק בין נוגע בדבר לקרוב. על כל פנים נראה דאינו מהימן כלל, כיון דנוגע הוא.

יב) רש"י ד"ה אמר ר' אלעזר, בתוה"ד, ודיינין בערכאות שבסוריא כדאוקימנא וכו'. ביאר **בחיידושי הר"ן**, דאין לפרש דקאי נמי אפסול דיינין, דאם כן תרתי דמיירי בבא הוא ואחר לפסלו למה לי בפסול העדים ודיינין, כי היכי דקשיא לן בהימניה כבי תרי, תרתי למה לי.

יג) גמ', מחלוקת בשני כתי עדים דר' מאיר סבר צריך לברר. הקשה **הקצות החושן** (סימן לו סק"ב), דמכל מקום, הוי נוגע בעדות, דאם יפסול כת זו, ממילא תיפסל הכת השניה מדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול, כיון דמעדיין על הלוואה אחת, ואף דלא ראו והגידו כאחת. וכתב, דצריך לומר, דמיירי שהכת שרוצה הבעל דין לפסול, לא נתכונו להעיד ולא נפסלו הכשרים מדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול. ועיין מה שהקשה. **ובקרבן אורה** נמי הקשה כן, לפי מה שפירש **רש"י בד"ה ונמצאת**, בלישנא בתרא, דמיירי דהביאם ביחד. ותירץ, דב' הכתות אין עדותן שווה, דאחת אומרת בפני הלווה, ואחת אומרת בפני הודוה, ולא היו יחד בראיית המעשה.

יד) רש"י ד"ה מחלוקת בשתי כתי עדים, ועמד הלווה ואחר ואמר פסולין הן וכו'. משמע מדבריו דרב דימי אתי ליישב בגוונא אחרינא את דברי ר' אלעזר אמאי לא הוי נוגע בעדות, ולא קאי אקושיית הגמ' כל כמיניה. אמנם **היד רמה** ביאר, דרב דימי אתי למימר דלא מיירי כלל בפסלות ממש, לא כשבא לבדו לפסול ולא כשבא הוא ואחר, אלא מיירי כגון דאמר לא ניהא לי לקבולי עלי סהדותא דהאי סהדא, ועלה קאמר דדוקא בשתי כיתי עדים מחלוקת, דר' מאיר סבר צריך לברר דבריו, ולהביא כת שניה, ואם לא הביא אינו נידון בכת ראשונה לבדה, דמצוי בעל דיניה למימר כי היכי דאמרת דיש לך שתי כיתי עדים ולא אשכחת אלא חדא, הך כת נמי דאייתית שקרנית

שאין מוסיף הבל, שלא אסרו אלא בדבר חם, ואף חמין שעירו מכלי ראשון לשני דינן כצונן לענין זה. ומבעוד יום אפילו חמין מותר בדבר שאינו מוסיף הבל, ובדבר המוסיף הבל, אסור.

(ח) **גמ'**, והאמר **מר וכו'** ועניות לבבל נחית. כתב התורת חיים, דהכא ליכא לשנויי דעניות נמי אישתרבוני הוא דאישתררב לעולם, דהא אכתי איכא עניות בבבל. ועוד, דלא אמרינן הך סברא דאישתררב אלא גבי גסות הרוח, כיון דדייקינן לה מדכתיב "לבנות לה בית".

(ט) **רש"י ד"ה לבנות לה בית**, ולא כתיב להם וכו'. הקשה **בחמרא וחיי**, דהא דקתני לה בלשון יחיד, כיון דקאי איפיה ולא אשתי נשים. לכך כתב, דיש מפרשים, מהא דקתני "לבנות לה", דמשמע דעדיין לא בנתה. עוד כתב, דיש מפרשים, דדייק מדלא כתיב לה במפיק ה"א".

(י) **גמ'**, במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל. ביאר **הבן יהוידע**, דבארץ ישראל יש הרבה שמן זית ובזול, ולכך בלילה יש להם ממנו אור טוב, מה שאין כן בבבל אין בה אלא שמן שומשמן ובימייהם היה ביוקר על חד ארבע משמן זית, ולכך מוכרחים לתמוד תורה שבעל פה בחושך.

(יא) **רש"י ד"ה במחשכים הושיבני**, ותלמודם ספק בידם. **וביד רמה** ביאר עוד, דלפי שיש לו טעמים עלומים וצפונים כמים עמוקים.

(יב) **מתני'**, נאמן עלי אבא וכו' וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו. הקשה **הנמוקי יוסף** (ד. מדפי הרי"ף), אמאי מהני קבלה בלא קנין, הא קיימא לן **לעיל** (ו). דפשרה בעי קנין, ואם נעשית בלא קנין אינה כלום, כיון דאינה לפני משורת הדין, אם כן, הכא נמי אבא ואביך ורועי בקר דאין נאמנים מעיקר הדין, ליבעו קנין. ותירץ, דשאני הכא, דכיון דמאמינים אותם לדין, גמרו ומקנו, מה שאין כן בפשרה, שאינה דבר מסוים והיא תלויה בדעתו של בוצע, הילכך לא סמכא דעתיה ולא מהני אלא בקנין.

(יג) **מתני'**, נאמן עלי אבא וכו'. כתב **הגהות אשר"י** (סימן ה), דמיירי שקיבל עליו בבית דין, דאי מיירי חוץ לבית דין, ולא קנו מיניה, אפילו לאחר גמר דין חוזר. ובנמוקי יוסף (בבבא בתרא נו: מדפי הרי"ף) כתב, דמיירי שלא קיבל עליו בבית דין, אבל אם קיבל עליו קרוב או פסול בפני בית דין, אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור.

(יד) **תוס' ד"ה אמר רב דימי, בסוה"ד**, אבל אי קבלה עליה כבי תרי יכול לחזור בו אף לרבנן כיון דאיכא תרתי לרעותא. כתב **הרא"ש** (סימן ה), דיש מי שאומר, דבהאי גוונא אפילו אי קנו מיניה מצי הדר ביה, כיון דקנין בטעות הוא. דרחמנא אמר "על פי שנים עדים". וכתב דיש מי שאומר, דלא מצי הדר ביה, כיון דאין אחר קנין כלום.

דף כד ע"ב

(טו) **גמ'**, והא תנא ליה רישא. הקשה **התורת חיים**, אמאי לא מקשינן נמי לרב יהודה אמר שמואל דאמר דמחלוקת במחול לך, אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו, וסיפא דפליגי נמי מיירי במחול, ותרתי למה לי. ותירץ, דהא דפריך "מאי לאו באותן הנשבעין ולא משלמין", היינו משום דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, והנך דנשבעין ונוטלין, כגון שכיר ונגזל היו תקנתא דרבנן, ומשני דמיירי בנשבעין ונוטלין, ולהכי פריך הא תני ליה רישא, דאי אמרת רישא במחול אתי שפיר דתנא סיפא לגלויי רישא, דלא תימא דרישא באתן לך, דכי היכי דשבועות מיירי במחול, דהכי הוי כל הנשבעין בתורה, ורישא דומיא דסיפא, אלא לדידך דמוקמית לתרוייהו

מדטרח אעדים פסולים דיינין נמי פסילי, ולא ניחא לי בגווייהו. וכתב, דיש שפירשו, לפי שיכול בעל דין לומר כבר נגמר הדין שקיבלתי עלי לפני בית דין זה, מאחר שנפסלו העדים, ואם טוען בעל דינו שיש לו ראיה אחרת, הוי התחלת דין, וצריכין לברר לנו דיינין. וכן ביאר בסיפא, דמיגו דפסלי דיינים מיפסלי נמי עדים, דללישנא קמא, יכול לומר לו דכמו שהדיינין פסולין הכי נמי העדים. וללישנא בתרא, כיון דהני עדים קיבלנו קמי הנך דיינים, כי איפסלו הדיינין כמאן דלא קיבלנו לעדים.

(ב) **גמ'**, לא צריכא דאיכא כת אחרת וכו' היינו דרב דימי וכו' איכא בינייהו מגו. כתב **המהרש"א**, דכיון דמיירי דאיכא כת אחרת על כרחך דלעדות אחרת הוא פוסל אותן, איירי בהוא ואחר עמו אומרין שהם פסולים, אבל הוא לחוד משום האי מגו לא מהימן לפוסלן לעדות אחרת, דאם לא כן לאו היינו דרב דימי, דהא לרב דימי ודאי דלא מצי לפוסלן לעדות אחרת אלא בהוא ואחר עמו. והקשה, דהשתא נמי דמוקמינן בכי האי גוונא, מאי קשיא "היינו דרב דימי", הא איכא בינייהו, דלרב דימי אף שלא נמצאו הדיינים פסולים מצי הוא ואחר לפוסלן, משום האי טעמא דאמר **לעיל** (כג:), דסבר ר' מאיר דצריך לברר, ולרבין לא מצי לפוסלן, אלא משום מגו, שכבר פסל גם הדיינים.

(ג) **גמ'**, שם. ביאר **התורת חיים**, דמשמע דרב דימי אתי לפלוגי אר' אלעזר דמוקי אפילו בכת אחת, וקאמר איהו דלא מיתוקמא אלא בשתי כתי עדים, אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן, וכיון דלרבין נמי לא מיתוקמא אלא בשתי כתות, אם כן, היינו דרב דימי. ומשני, דאשמועינן דאמרינן מיגו דאף על גב דעדים ודיינים לא שייכי אהדדי, ומהימן בעל דין לחודיה, אף דליכא אחר עמו, ומשום מיגו.

(ד) **גמ'**, מר סבר אמרינן מיגו וכו'. הקשה **הערוך לנר**, דמה בכך דלא אמרינן מיגו, הא אנן כרבנן פסקינן ולית להו מיגו. וכתב, דלולי מה שפירש **רש"י בד"ה רבין סבר**, דאמרינן מיגו. היה נראה לפרש איפכא, דרבין סבר דלא אמרינן מיגו, ולכך מוקי לרבנן כן, דפסקינן כוותייהו, אבל רב דימי סבר דאמרינן מיגו, ולכן לא יוכל לתרץ כרבין.

(ה) **רש"י ד"ה רבין סבר**, אמרינן מיגו בעלמא וכו' ולרב דימי לא אמרינן מיגו בעלמא. הקשה **היד רמה**, אי קאי אכל מיגו דעלמא, הא לא דמי להאי מיגו כלל. לכך פירש, דאיכא בינייהו האי מיגו, דרבין סבר דאמרינן מיגו ופסלינן לדיינים, ורב דימי סבר דהיכא דעדים פסולים ודיינים כשרים לא מצי למיפסלינהו לדייני משום מיגו. ובבבא בתרא, דאין כוונת רש"י דדמי לשאר מיגו שבש"ס, אלא כוונתו מיגו כהך דהכא דמתוך שמיפסל האי יפסל האי.

(ו) **גמ'**, והא אמר עולא הוואה את ריש לקיש בבית המדרש וכו'. הקשה **הבן יהוידע**, היכי סלקא דעתך שהיה חריף וגדול בחכמה יותר מרבי מאיר. ותירץ, דהכי קאמר, דהא משמע דלריש לקיש היה פחד ואימה ממעלתו של ר' מאיר, ולא אמר קושייתו בדרך קושיה, אלא בלשון, "פה קדוש יאמר זה", ואהא מקשינן, דהרי ריש לקיש לא היה אדם קטן בדורו אלא חכם גדול בדורו, ואמאי היה לו אימה כל כך מדורו של ר' מאיר, דנהג כתלמיד קטן היושב לפני רבו. והשיב לו רבינא, מפני שר' מאיר מפליג בחכמה היה, שהרי עוקר הרי הרים וכו'.

(ז) **רש"י ד"ה להטמין את הצונן**, ומתירא שלא יוחמו. ובמאורי ביאר, דמיירי דאינו רוצה שיתקרר. וכתב, דלהלכה מותר להטמין מים צוננים בשבת בדבר

יהיב ואינו פסול לעדות אלא מדרבנן. ובחידושי הר"ן (לקמן דף כה. עיין שם מה שהבאנו באות ב.) כתב, דאם לוח ברבית קצוצה אפילו הלווה פסול מדאורייתא ואין צריך הכרזה.

(כג) תוס' ד"ה כל בני האי, בתוה"ד, (בנמשך לעמוד הבא), אבל הכא לא היה אסמכתא וכו' מגו דאי מרווח בעי איהו למיקני. הקשה המהרש"א, כיון דמהאי טעמא לא היה אסמכתא, אבל באין יכול להרויח היה אסמכתא לכולי עלמא, מאי מייתי מההיא דר' יהודה משום ר' טרפון לעולם וכו', הא התם לא שייך טעמא דמיגו דמרווח בעי איהו למיקני, ולכולי עלמא היה אסמכתא.

דף כה ע"א

(א) גמ', אמר רבא לוח ברבית פסול לעדות. כתב הרא"ש (סימן ז) דר"י נסתפק אי ערב ועדים נמי פסולים, ואף דלא הוו עדים דחמס, כיון דקיימא לן כאביי דלא בעי עדי חמס, ואף דלא תנא להו במתניתין, הא מסקינן דמלוה הבאה ברבית תנן, וכל המשתדלין בה כולן בכלל, או דכשרין ד"לא תשימון" לאינשי, במלוה ולוח משמע. ובחידושי הר"ן כתב, דאית דגרסי, מלוה הבאה "לן" בריבית, ולהאי גירסא אין הסופר והעדים פסולים אף דעוברים ב"לא תשימון", כיון ד"לא תשימון" במלוה משמע להו לאינשי. ואית דגרסי, מלוה הבאה ברבית, ולהאי גירסא אף הסופר והעדים פסולים לעדות.

(ב) גמ', שם. ביאר בחידושי הר"ן, הובא לעיל (דף כד: אות כב.), דאם לוח ברבית דרבנן פסול מדרבנן, וצריך הכרזה, ואם לוח ברבית קצוצה פסול מדאורייתא ואין צריך הכרזה, ולא הכשירו עדותו אלא משום דפלגי דיבוריה דאין אדם משים עצמו רשע. והוכיח דבריו, מהא דמקשינן, הא אמר רבא לוח ברבית פסול לעדות, ואי מלוה ברבית קצוצה אינו פסול אלא מדרבנן מאי קושיא, הא כשר דעדיין לא הכריזו עליו, אלא על כרחך דפסול מדאורייתא. ובנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף) כתב, דהא דבעינן הכרזה הוי משום פסידא דלקוחות, אבל מדינא פסול, והכא דליכא פסידא דלקוחות פסול. עוד כתב, דלא בעינן הכרזה אלא למפסליה לשאר עדיות, אבל לאותה עדות שנפסל בשבילו לא ראו חכמים להאמינו, אפילו בלא הכרזה.

(ג) גמ', עד שילך למקום שאין מכירין אותו וכו'. החמרא וחיי, הביא בשם יש מי שכתב (מובא בסוף הספר), דבאחת מהן די לו, דהיינו שאם הלך למקום אחר די לו במה שילבש שחורים ויתכסה שחורים, ואם הוא במקומו, צריך שיחזיר אבידה בממון חשוב, או יוציא טרפה משלו בממון חשוב. ואין נראה כן, אלא כל שבמקומו, אין לו תקנה עד שילך למקום אחר. ואינו דומה לכל אותם שאמרנו שיש להם תקנה בחזרה אפילו במקומו, דדוקא הני אם ישו בו מיד יכירו בהם, אבל טבח אפשר לו לעבור ולא יכירו בו, לכך הוצרך חזרה יתירה שיהיה ניכר לגמרי שאינו עושה בשום ערמה.

(ד) גמ', אי תקדמיה יונך ליוני. הקשה הרש"ש, הא להאי טעמא הוי כענין קוביא, ומדוע אפסקינה תנא במלוה ברבית. ותירץ, דאף ל"הכא תרגומא" דמי למשחק בקוביא, לא קאי "אימתי דר' יהודה" אלא אמשחק בקוביא, ומשום דסבירא ליה דלאו אסמכתא היא, וכדאמר רב ששת, ואף לרמי בר חמא לא פליג ר' יהודה אלא אליבא דתנא קמא, אבל אמפריחי יונים לא קאי, דמודה דאסמכתא גמורה היא, משום דאמר בנקשא תליא מילתא, ואנא ידענא לנקושי טפי. ואף דהרמב"ם (פ"י מעדות ה"ד) והשולחן ערוך (יורה דעה סימן קיט ס"ז) פסקו, דגם בגוונא דאם תקדמיה יונך אינו פסול אלא בשאין לו אומנות. היינו משום דפסקו כמאן דאמר ארא. [ועיין באות

באתן לך, תרתי למה לי. וביד רמה כתב, דהבשלא הוי רק אי נימא דהוי מחלוקת בין באתן לך ובין במחול לך, דרישא באתן לך וסיפא במחול לך. וכן כתב החזון איש (סנהדרין סימן יז סק"ה), דקשיא בין לשמואל ובין לרבא, ודוקא לר' יוחנן ניחא.

(טז) תוס' ד"ה רבא דאמר כמאן, בתוה"ד, ועוד דהכא פליגי ר' יוחנן וריש לקיש ורבא פסיק כריש לקיש בתלת וכו'. הקשה המהרש"א, הא משמע דלהאי שינויא מצינן למימר דרבא פסק כר' מאיר, ואם כן, לא פשיט מידי, דאפשר דר' יוחנן סבר דבין בוז ובין בוז מחלוקת, ופסק רבא בלפני גמר דין כר' מאיר דיכול לחזור בו, ולאחר גמר דין פסק כרבנן.

(יז) גמ', שלח ליה באתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים. כתב בחידושי הר"ן, דלהלכה נפסק, דלאחר גמר דין, בין באתן לך בין במחול לך אינו יכול לחזור בו, אבל לפני גמר דין בין באתן לך בין במחול לך יכול לחזור בו. ואף דאמר רבא דבמחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו, הכי קאמר, דכשאמרו חכמים אין יכול לחזור בו אפילו באתן לך אמרו, וכל שכן במחול לך, אבל תרווייהו דוקא לאחר גמר דין. ור' מאיר פליג באתן ומודה במחול לאחר גמר דין. והוכיח, דקודם גמר דין אף במחול יכול לחזור, מהא דמיבעיא לפני גמר דין וקנו מידו מהו, דאי סלקא דעתך דבמחול לך קודם גמר דין מהני, פשיטא דלא בעי קנין דמחילה אינה צריכה קנין, (ועיין באות הבאה), וכיון דבמחילה קודם גמר דין מהני אפילו בלא קנין, פשיטא דבאתן סגי בקנין, אלא משום דבמחול קודם גמר דין יכול לחזור, בעא מיניה באתן בקנין.

(יח) גמ', שם. אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו. כתב הנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף) בשם הרא"ה, דלאו דוקא דקאמר ליה מחול לך בהדיא, דאם כן פשיטא דמהני מדין מחילה גמורה, דהא לא בעיא קנין, והיכי סלקא דעתך דבמחול לך מחלוקת וסבר ר' מאיר דיכול לחזור בו, הא כיון דקיימא לן דלאחר גמר דין מחלוקת, הא זיכו אותו והוי מחילה גמורה. אלא ודאי מיירי כגון דאמר התובע לנתבע הרי עלי לעשות מתביעה זו בכל מה שיאמרו אבא ואביך, דלא הוי לשון מחילה.

(יט) גמ', אין לאחר קנין כלום. ביאר הנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דכיון שקנו מידו מתחילה שלא יחזור בו, שוב אינו חוזר בו. ואף דמחזי כקנין דברים, מצינו גוונא דקנין מחוק הדברים, כגון בדיני דבר מצרא בבבא מציעא (קח.).

(כ) מתני', ומלוה ברבית. כתב בתוס' ד"ה ואלו הן, דקתני במתניתין רק הנך דפסולין מדרבנן, ומיירי ברבית שאינה קצוצה וכו'. אמנם בנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף) כתב, דקתני מלוה ברבית אף דפסול דאורייתא, כיון דאיצטריך ליה משום לוח דלא מיפסיל אלא מדרבנן, דאף דעבר דאורייתא, מכל מקום, לא מיפסיל מדאורייתא לדון ולהעיד. (ועיין באות הבאה). וביד רמה כתב, דמלוה ברבית הוי פסול דאורייתא, וכן סוחרי שביעית. וכתב, דהא דערבינהו לפסולי דאורייתא דרבנן ומנינהו בחדא, משום דמי להדדי דקא עבדי איסורא משום ממון. והא דלא תני גולנין, דשאני גולנין דשקלי בעל כרחם של בעלים, אבל הנך דמתניתין קא שקלי מדעת בעלים.

(כא) תוס' ד"ה ואלו הן, ומלוה ברבית מיירי ברבית שאינה קצוצה דהוי דרבנן. כתב הנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דמלוה ברבית דרבנן אין הלוה פסול, משום דהוי אבק רבית דליכא איסורא באבק רבית, אלא למאן דשקיל ליה, אבל למאן דיהיב לא.

(כב) בא"ד, ואפילו מיירי ברבית קצוצה לא משמע ליה איסור כיון דמדעתיה

הבאה].

(ה) **גמ'**, וצריכא דאי תנא תולה בדעת עצמו וכו'. כתב היר רמה, דהאי טעמא לא סליק אלא למאן דאמר דטעמא דמשחק בקוביא הוא משום אסמכתא, ולכך איצטריך למינתי תרתן, אבל למאן דאמר דטעמא לפי שאין עסוקין בישובו של עולם, מה לי תולה בדעת עצמו מה לי תולה בדעת יונו, אלא על כרחך, אתי לאשמועינן ד"הכא תרגומא" מיירי אליבא דמאן דמוקי טעמא דמתניתין משום אסמכתא, ואין להוכיח דהלכתא כהאי טעמא דלא אתי אלא לבאר טעמא ד"הכא תרגומא". [ועיין באות הקודמת דברי הרש"ש].

(ו) **גמ'**, ארא משום דרכי שלום בעלמא. ביאר הערוך לנר, דמאן דאמר ארא סבר דגם משום דרכי שלום מקרי גולן ופסול. אבל ליכא למימר דסבר דארא גול גמור הוא, דהא בבבא בתרא התם קתני דגול משום דרכי שלום הוא, דאם לא כן לא מקשו התוס' לקמן (בעמוד ב') בד"ה אי נמי מידי.

(ז) **רש"י ד"ה מפני דרכי שלום**, ולא גול גמור דלא זכה בהן בעל השוכר. הסנהדרין קטנה, הביא דאיתא בבבא מציעא (קב.), דאחרי שקיים בעל השוכר מצות שילוח הקן, קונה לו חצירו, והקשה הא מפרחי יונים מביאין נמי משוככין שכבר קיימו הבעלים שילוח הקן, וזכה לו חצירו והוי גול גמור. ותירץ, כיון דעל כל פנים הוי רק ספק, אינו חשוד להעיד שקר, וגם מן הדין אינו מחוייב להחזיר מספיקא, כיון דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא רק משום דרכי שלום.

דף כה ע"ב

(ח) **גמ'**, דאפילו בחנם לא עבדי. כתב החידושי הר"ן, דלכאורה משמע דהאי לישנא אתי כרמי בר חמא, דאילו לרב ששת כיון שאינו עוסק בישובו של עולם מה לי בחנם מה לי בשכר. והקשה, דאם כן ברייתא לא אתיא כהלכתא, דהא קיימא לן כר' יהושע בן לוי דאימתי הוי לפרש, ואם כן טעמא משום שאין עסוקין בישובו של עולם. לכך כתב, דאפילו כר' ששת אתיא, דמאחר שעושה בחינם אי אפשר שלא יהיה לו אומנות אלא הוא.

(ט) **גמ'**, משיקרע את שטריהן. ביאר היר רמה, דלא מיבעיא אי שקל רבית, דמחוייב לאהדורי רבית דשקל, אלא אפילו אית לה שטרא דכתוב ביה רבית ובעי להשהותו כדי לגבות בו דלא מתחזי כמלוה על פה, מכל מקום אסור להשהותו, ומחוייב לקרעו מיד, והדר תבע ללוה בלא שטר. וכן כתב הרא"ש (סימן ז), דהיינו לרבנן דסבירא להו בבבא מציעא (עב.), דאין קונסין על הקרן. והחידושי הר"ן כתב, דאף את הקרן לא יגבה.

(י) **גמ'**, ואמר ר' נחמיה לא חזרת דברים בלבד אלא חזרת ממון. כתב

החידושי הר"ן, דר' נחמיה פליג אדרבנן דוקא לענין חזרת ממון דשביעית, דרבנן סברי דלא גול ממון מבעלים, ואף דנהנה מקדושת שביעית אינו חייב להחזיר הממון ההוא. ור' נחמיה סבר דאפילו בהאי גוונא חייב להחזיר, ובגוונא דאתי לידיה ממון אסור מיד חבירו, כגון מלוה ברבית ומשחק בקוביא למאן דאמר דהוי אסמכתא. אפילו רבנן מודו דחייב להחזיר.

(יא) **תוס' ד"ה מעיקרא סבור, בתוה"ד**, ואם תאמר והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא וכו'. ביאר המהרש"א, דקושית התוס' לא הוי דיפסלו מדאורייתא, דהא בהדיא אמרינן התם דמהאי טעמא דלאינשי בלא דמי משמע, אינו פוסל לשבועה, והכי נמי לענין עדות אינו פוסל מדאורייתא. אלא דעיקר קושייתם הוי כפי מה שפירשו בתוס' לעיל (כד:): **בד"ה ואלו הן**, דהנך פסולי דמתניתין הוו פסולי דרבנן, דמשחק בקוביא אף דאסמכתא לא קניא, מכל מקום אינו מדאורייתא, כיון שהוא אינו סבור לעשות איסור, ואם כן קשיא להו אמאי לא גזרינן חמסן מעיקרא בהנך פסולי דמתניתין כיון שעובר בלא תחמוד, ואף שהוא סובר שאינו עובר דהא בכי האי גוונא גזרו נמי בהנך פסולי דמתניתין.

(יב) **גמ'**, סתם רועה פסול. כתב הערוך לנר, דאף דכבר שמעינן לה מהא דחילק רבא בין מגדל דקה לגסה, דאי דוקא בדידיעין שרועה בשדות אחרות מה לי דקה ומה לי גסה. מכל מקום, אשמועינן רב יהודה שפיר כיון דהוא היה תלמידם דרב ושמואל, והיה קודם רבא. ולרבא לא קשיא מאי אתי לאשמועינן הא כבר אמרה רב יהודה, כיון דהוא לא נחת להכי אלא דממילא משמע כן מדבריו.

(יג) **תוס' ד"ה מגדלי איתמר, בתוה"ד**, ואם תאמר וכו' משמע דוקא דקה אבל גסה מגדלין. ביאר המהרש"א, דארישא דמילתא דרבא דאמר רועה בהמה דקה בארץ ישראל פסול, לא קשיא ליה הא מתניתין היא, דיש לומר, דאף דאין מגדלין, מכל מקום אינו פסול, אבל מדיוקא דבהמה גסה מגדלין, קשיא, דכיון דמותר לגדל ודאי כשרין. והקשה, דהוה מצי לאקשווי ארישא דמילתא דרועה בהמה דקה וכו' דבחוץ לארץ כשרין, דהא מתניתין היא, דבחוץ לארץ מגדלין.

(יד) **גמ'**, אמר ליה לך עמי בא בחדריך. ביאר הבניהו בן יהוידע, לפי שהם חכמים מדבר עמהם ברמו, אבל להמון העם היה מדבר להדיא. ומה שאמר "נכיס אבא לפום ברא וכו'", כי המעות הם חיות אדם, על דרך שאומרים העולם "כי הד"ם הוא הנפש", ולכן כשלוקח ממנו ממון כאלו שוחטו בפני בניו המתפרנסים ממנו, וכן להפך, כי יש אב המפרנס את בניו, ויש בן המפרנס אביו, וכנגד שתיים נקיט האי לישנא.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124